

บทที่ ๔

ปัญหาความขัดแย้งระหว่างไทยกับกัมพูชา

หลังสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่สอง ความสัมพันธ์ระหว่างกัมพูชาปรับเปลี่ยนด้วยดีตลอดมา เนื่องจากไทยนั้นมีนโยบายสร้างความสัมพันธ์อันดีกับประเทศเพื่อนบ้าน โดยเฉพาะการให้ความช่วยเหลือทางด้านต่างๆ เช่น ในด้านการคมนาคม เศรษฐกิจ สังคม ฯลฯ ด้วยดีเรื่อยมา และนับตั้งแต่กัมพูชาได้รับเอกราช ไทยก็ได้เป็นประเทศแรกที่ประกาศรับรองกัมพูชาทันที ทั้งๆ ที่เอกราชที่กัมพูชาได้รับในขณะนั้นยังไม่สมบูรณ์ดี และแม้จะเกิดความผันผวนทางการเมืองในกัมพูชาจนเป็นเหตุให้เจ้าอนุวงศ์หนุ่ยประมุขของกัมพูชาพร้อมด้วยพระประยูรญาติและคณะข้าราชการลี้ภัยทางการเมืองเข้ามาสู่ไทย ทางราชการและประชาชนชาวไทยก็ได้ให้การต้อนรับอย่างสมพระเกียรติและตามราชประสงค์ แต่เมื่อกัมพูชาได้รับเอกราชแล้วนั้น ความสัมพันธ์ที่ดูจะยังยืนดังกล่าว ก็กลับเปลี่ยนไปในทางที่แย่ง

ปัญหาความขัดแย้งระหว่างไทยกับกัมพูชา มีส่วนอย่างมากต่อการดำเนินนโยบายต่างของไทยต่อกัมพูชา ปัญหาความขัดแย้งและความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับกัมพูชานั้นยังรุนแรงขึ้น ซึ่งสาเหตุของปัญหาความขัดแย้งระหว่างไทยกับกัมพูชานั้นมีอยู่หลายกรณี จำแนกออกพิจารณาได้ดังต่อไปนี้

ปัญหาชายแดนไทยกับกัมพูชา

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ ๑ เพื่อศึกษาความขัดแย้งระหว่างไทยกับกัมพูชาตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร บทความต่างๆ ได้สรุป ความขัดแย้งระหว่างไทยกับกัมพูชาได้ดังนี้

ปัญหาชายแดนระหว่างประเทศนั้นเป็นปัญหาปกติธรรมดา ซึ่งทุกๆ ประเทศที่มีพรมแดนติดต่อกันต้องประสบกับปัญหานี้ ทั้งนี้ก็เนื่องมาจากประชาชนซึ่งมีถิ่นฐานอยู่ตามชายแดนระหว่างทั้งสองประเทศมีความสนิทสนมและมักจะเกี่ยวพันกันฉันท์เครือญาติจะข้ามพรมแดนไปมาหาสู่กันระหว่างเขตชายแดนของแต่ละประเทศ ไทยกับกัมพูชาก็เช่นเดียวกัน

คนไทยก็มักที่จะพาครอบครัวไปรับจ้างเกี่ยวข้าวในฤดูทำนาในเขตแดนของกัมพูชา จะเห็นได้จากเมื่อคนเหล่านี้ถูกจับกุมก็ปรากฏว่ามีทั้งผู้หญิงและเด็กรวมอยู่ในนั้นด้วย ซึ่งก็เป็นสิ่งที่แสดงว่าได้เข้าไปทำมาหากินกันเป็นครอบครัว และก็มีอยู่บ่อยครั้งที่คนไทยไปมาหาสู่กันระหว่าง

ญาติพี่น้องคนละฟากฝั่งพรมแดนโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์และก็ถูกเจ้าหน้าที่ของทางกัมพูชาจับกุม และจองจำโดยข้อหาว่าลักลอบเข้าเมืองโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายอยู่หลายต่อหลายครั้งและในบางครั้งก็ถึงขึ้นกับถูกยิงเนื่องจากคิดว่าเป็นโจร

นอกจากปัญหาการข้ามไปทำมาหากินแล้ว ยังมีอีกปัญหาหนึ่งที่เป็นปัญหาเรื่องชายแดนอีกเช่นกันนั่นก็คือ ปัญหาผู้ร้ายข้ามแดน เนื่องจากเจ้าหน้าที่ของแต่ละฝ่ายมักเคารพต่ออำนาจอธิปไตยของกันและกันคนร้ายจึงอาศัยช่องโหว่ของกฎหมายนี้ โดยการก่ออาชญากรรมในประเทศหนึ่งแล้วหลบหนีเข้ามาในอีกประเทศหนึ่ง เช่น การปล้น โจรกระบือจากท้องที่ในไทยแล้วก็ดื้อนข้ามพรมแดนไปในประเทศกัมพูชา ในกรณีที่เจ้าหน้าที่ติดตามอย่างกระชั้นชิดและท้องที่เป็นป่าเขาไม่มีหลักเขตปรากฏให้เห็นเป็นที่แน่นอนก็ยากที่จะหลีกเลี่ยงการล่วงล้ำพรมแดนซึ่งกันและกันได้

ในวันที่ ๑ กรกฎาคม พ.ศ.๒๕๐๑ เจ้าบรมโกศลได้ออกแถลงการณ์ทางวิทยุกระจายเสียงกัมพูชาว่า กองทหารไทยจำนวนหนึ่งได้รุกรานเข้าไปในดินแดนกัมพูชาทางด้านเมืองเสียมราฐลึกไปเป็นระยะทางสามกิโลเมตร ข่าวนี้น่าสนใจของชาวโลกมาก ซึ่งก็ได้สร้างความประหลาดใจ และงงเง้งให้แก่ฝ่ายไทยเป็นอย่างมาก กระทรวงกลาโหม กระทรวงการต่างประเทศ และกระทรวงมหาดไทยของไทยได้ปฏิเสธข่าวนี้อย่างสิ้นเชิง เพราะไม่มีทหารหรือตำรวจไทยปฏิบัติการอยู่ใกล้เคียงจังหวัดเสียมราฐแต่อย่างใด และเป็นที่น่าสังเกตว่า การปฏิบัติการของกัมพูชาเป็นไปในทำนองเดียวกันกับที่ได้กล่าวหาเวียดนามใต้เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๐๑ กล่าวคือ เวียดนามใต้ได้รุกรานดินแดนกัมพูชา โดยส่งกองกำลังไม่น้อยกว่าสามพันคน มีเครื่องบินสนับสนุนรุกรานเข้าไปในดินแดนกัมพูชาเป็นระยะทางไกลห้าไมล์และกล่าวด้วยว่า นับตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๐๐ เป็นต้นมา กองทหารเวียดนามใต้ได้ละเมิดอธิปไตยของกัมพูชารวม ๒๕ ครั้ง และถือโอกาสโยกย้ายหลักเขตแดนระหว่างประเทศบางแห่ง กัมพูชาได้พยายามเรียกร้องให้ประเทศที่เป็นมิตรกับกัมพูชาให้เข้ามาพิสูจน์และได้เรียกร้องให้สหรัฐอเมริกาดำเนินการตักเตือนเวียดนามใต้ ซึ่งทางเวียดนามใต้ก็ได้แถลงการณ์ปฏิเสธข้อกล่าวหาของกัมพูชาอย่างสิ้นเชิงและตอบโต้ว่ากัมพูชาต่างหากที่ส่งกองกำลังทหารข้ามพรมแดนเข้าไปในเวียดนามใต้และเหตุการณ์ได้เกิดขึ้นในเวียดนามใต้สืบเนื่องมาจากกองทหารของกัมพูชาบุกรุกเข้าไปและเกิดการต่อสู้กับทหารของเวียดนามใต้และได้เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับกิจการภายในของเวียดนามใต้ โดยให้ความคุ้มครองแก่พวกนักโทษที่หลบหนีจากที่คุมขังและพาข้ามแดนเข้าไปกัมพูชา นอกจากนี้เวียดนามใต้ยังได้แถลงอีกว่า กัมพูชาได้ให้ที่พักพิงแก่พวกกบฏแห่งขบวนการกึ่งศาสนาการเมืองที่บริเวณชายแดน ซึ่งพวกกบฏดังกล่าวได้ใช้พรมแดนกัมพูชาเป็นฐานทัพในการในการปฏิบัติการ โจมตีเวียดนามใต้ และยิ่งไปกว่านั้นในตอนท้ายของแถลงการณ์ของเวียดนามใต้ได้กล่าวว่าพร้อมที่จะเผชิญกับเหตุการณ์ทุกอย่างที่จะอุบัติขึ้นไม่ว่าจะมาในลักษณะใดก็ตาม ซึ่งหลังจากแถลงการณ์ก็ไม่ปรากฏว่าทางฝ่ายกัมพูชาได้ประกาศหรือได้

แถลงการณ์เกี่ยวกับสถานการณ์ของเวียดนามได้อีกแต่อย่างใด ซึ่งกลายเป็นที่เคลงใจว่าใครที่ทรานใคร

นอกจากการกล่าวหาจากเจ้าโรคมสีหนูแล้ว บรรดาหนังสือพิมพ์กัมพูชาต่างลงบทความโจมตีประเทศไทยเป็นการใหญ่ โดยกล่าวหาว่าเป็นประเทศจักรวรรดินิยมชอบรุกรานเพื่อนบ้าน วิทยุกระทรวงโฆษณาการของกัมพูชาก็ได้ร่วมโจมตีไทยด้วยไทยเองก็พยายามที่จะดำเนินนโยบายอย่างสุ่มรอบคอบ ทั้งนี้เพื่อให้เป็นผลดีต่อความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับกัมพูชา และเพื่อความสงบเรียบร้อยต่อภูมิภาค และเมื่อข้อเท็จจริงปรากฏหลังจากที่เจ้าหน้าที่ทางทหารของกัมพูชาจากพนมเปญเดินทางไปจังหวัดเสียมราฐสมทบกับพันเอกดาบชน เข้มเพชร ซึ่งเป็นผู้บังคับการกองทหารและข้าหลวงจังหวัดเสียมราฐได้ออกทำการสืบสวนข้อเท็จจริง ผลปรากฏว่าไม่มีทหารไทยบุกรุกเข้าไปในดินแดนของกัมพูชาเลยและก็ต้องออกมาแถลงการณ์ว่าไม่มีทหารไทยบุกรุกเข้ามาในดินแดนของกัมพูชา จึงทำให้เจ้าโรคมสีหนูทรงแถลงการณ์ยอมรับความจริงในเรื่องนี้และกลับไปกล่าวโทษแก่หนังสือพิมพ์ของฝรั่งเศสฉบับหนึ่งในพนมเปญว่าลงข่าวผิดพลาดและมีเจตนาให้กัมพูชาและไทยแตกร้างกันและต่อมาก็ทรงปิดหนังสือพิมพ์ฉบับนั้นเสีย

ปัญหาเหตุการณ์ชายแดนจึงเป็นปัญหาที่ต้องอาศัยความอะลุ่มอล่วยและถ้อยทีถ้อยอาศัยต่อกัน ตลอดจนการให้ความร่วมมือซึ่งกันและกัน ซึ่งถ้าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีท่าทีแข็งกร้าวหรือขาดความร่วมมือต่อกันก็ย่อมยากที่จะหลีกเลี่ยงการกระทบกระทั่งกันได้

๑. การตัดความสัมพันธ์ทางการทูตครั้งที่ ๑

จากปัญหาชายแดนที่เจ้าโรคมสีหนูได้ออกแถลงการณ์ทางวิทยุกระจายเสียงกัมพูชาว่า กองทหารไทยจำนวนหนึ่งได้รุกรานเข้าไปในดินแดนกัมพูชา และจากการตอบโต้ในปัญหาชายแดนของไทย ทำให้เกิดความบาดหมางขึ้นในใจของเจ้าโรคมสีหนูที่คิดว่า ไทยนั้นมีส่วนรู้เห็นในการรุกรานดังกล่าวจริง

ในวันที่ ๒๔ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๐๑ นายดีขิมซัว เอกอัครราชทูตกัมพูชาประจำประเทศไทยได้เข้าแจ้งต่อ ม.จ.วงศานุวัตร เทวกุล ปลัดกระทรวงการต่างประเทศ ผู้รักษาการแทนรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของไทยว่า นายดีขิมซัวได้รับคำสั่งจากรัฐบาลกัมพูชาให้ขอระงับการมีคณะทูตของกัมพูชาในไทยต่อรัฐบาลไทย (วัดนะ กาญจนอักษรเดช, ๒๕๒๘ หน้า ๘๖) ซึ่งปฏิกิริยาตอบโต้ต่อกัมพูชา ซึ่งจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ได้กระทำทันทีในขณะนั้นก็คือ

๑.๑ ออกแถลงการณ์ของคณะปฏิวัติฉบับลงวันที่ ๒๕ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๐๑ แถลงถึงพฤติกรรมของกัมพูชาอันไม่เคยมีมาในประวัติศาสตร์การทูต และเรียกร้องให้ประชาชนชาวไทยตั้งอยู่ในความสงบ รวมเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันในอันที่จะป้องกันประเทศ

๑.๒ เรียกเอกอัครราชทูตไทยประจำประเทศกัมพูชาและเจ้าหน้าที่ประจำสถานเอกอัครราชทูตไทยทั้งหมดให้เดินทางกลับประเทศไทยก่อนวันที่ ๑ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๐๑

๑.๓ ออกประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ ๒๗ ลงวันที่ ๒๔ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๐๑ ให้ปิดพรมแดนระหว่างกัมพูชา ห้ามการสัญจรไปมาอย่างเด็ดขาด

๑.๔ เดินทางไปตรวจราชการชายแดนด้านตะวันออกติดต่อกับเขตกัมพูชาด้วยตนเองพร้อมด้วยนายทหารชั้นผู้ใหญ่ ในวันที่ ๒๖ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๐๑

๑.๕ ยื่นประท้วงต่อรัฐบาลกัมพูชาในกรณีที่กัมพูชาทำการกวาดต้อนคนไทยจำนวน ๓๒ คนไปจากอำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี โดยยื่นต่อรัฐบาลกัมพูชาสองทางด้วยกัน คือ ยื่นให้นายตึกิมซัว เอกอัครราชทูตกัมพูชาประจำประเทศไทยในกรุงเทพมหานครและได้โทรเลขให้เอกอัครราชทูตไทยประจำกัมพูชา ณ กรุงพนมเปญ ทำการยื่นประท้วงต่อกัมพูชาในวันที่ ๒๗ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๐๑

๑.๖ ออกประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ ๒๘ ลงวันที่ ๒๗ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๐๑ ให้นำหน่วยป้องกันชายแดนทุกหน่วยทุกแห่งเตรียมพร้อมที่จะเผชิญการรุกราน และให้ทำการต่อต้านโดยปฏิบัติการตอบโต้อย่างเด็ดขาด และรุนแรงที่สุดถ้ามีการล่วงล้ำชายแดน และให้กรมตำรวจจัดกำลังตรวจตระเวนชายแดนไปเพิ่มเติมที่ปราสาทเขาพระวิหารอีกหกเท่าจากกำลังที่มีอยู่เดิมโดยเร็วที่สุด

๑.๗ ไม่อนุญาตคำขอของนายตึกิมซัวที่ยื่นความจำนงขอเข้าเฝ้าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเพื่อกราบบังคมทูล เนื่องจากเห็นว่าไม่มีความจำเป็นเพราะไม่มีสัมพันธไมตรีต่อกันแล้ว และไม่อนุญาตตามคำขอของนายตึกิมซัวที่จะให้เจ้าหน้าที่สถานเอกอัครราชทูตกัมพูชาสองคนยังคงอยู่ประจำ ณ สถานเอกอัครราชทูตในกรุงเทพมหานครต่อไปเพื่อดูแลสถานที่ และชักธงชาติกัมพูชา ทั้งนี้เนื่องจากเห็นว่าเมื่อไม่มีความสัมพันธ์ต่อกันแล้วก็ไม่ควรที่จะชักธงชาติกัมพูชาขึ้นในแดนไทย (ทวิช สุภารถณ์, ๒๕๐๕, หน้า ๒๔๕-๒๕๔)

การปิดพรมแดน จึงทำให้การติดต่อระหว่างไทยกับกัมพูชาในทุกด้านก็กลับหยุดชะงักตามไปด้วย ก่อให้เกิดความกระทบกระเทือนอย่างมากทั้งทางด้านการคมนาคม เช่น บริษัทเดินอากาศไทยได้งดแะลงบินดินแดนกัมพูชาและการรถไฟแห่งประเทศไทยก็งดเดินระหว่างสถานีอรัญประเทศในไทยกับสถานีปอยเปตของกัมพูชา เป็นต้น ทางด้านเศรษฐกิจราคาสินค้าตามจังหวัดชายแดนของกัมพูชาราคาแพงขึ้นอย่างมาก เงินบาทมีค่าสูงขึ้นมากแต่เงินเหรียญของกัมพูชากลับตกลงอย่างมากเช่นกัน พ่อค้าและประชาชนกัมพูชาตามจังหวัดใกล้พรมแดนต้องเผชิญกับความเดือดร้อนในด้านสินค้า และเครื่องอุปโภคบริโภค เพราะพ่อค้าส่วนใหญ่ของกัมพูชาในเขตนั้นซื้อสินค้าจากไทยจำหน่ายแก่ประชาชนชาวกัมพูชา โดยส่งสินค้าประเภทปลากรอบเข้ามาจำหน่าย

ในไทย เพื่อนำเงินบาทที่ได้ไปซื้อสินค้าไทยเพื่อกลับไปจำหน่ายที่กัมพูชา ประชาชนกัมพูชาจะขาดแคลนเครื่องอุปโภคบริโภคจำเป็นแก่การครองชีพ รวมทั้งสินค้าประเภทอุปกรณ์การก่อสร้าง เช่น ซีเมนต์ อิฐและกระเบื้อง เป็นต้น ส่วนสินค้าประเภทปลากรอบ ปลาเค็มของกัมพูชานั้นกลายเป็นไม่มีตลาดจำหน่าย ซึ่งโดยปกติกัมพูชาจะมีรายได้จากการส่งปลาเข้ามาขายในไทยเป็นหลัก นอกจากนั้นกัมพูชายังต้องสูญเสียรายได้อย่างมากจากนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศที่ไปเที่ยวชม นครวัด นครธม ซึ่งส่วนใหญ่ต้องเดินทางผ่านทางกรุงเทพมหานคร

สำหรับผลประโยชน์ของประเทศทั้งสองในระยะหลังจากการตัดความสัมพันธ์ทางการทูตแล้ว ทางรัฐบาลกัมพูชาได้ให้อินเดียเป็นผู้ดูแลผลประโยชน์ของชาวกัมพูชาในไทย ส่วนไทยก็ได้ให้พม่าช่วยดูแลผลประโยชน์ของชาวไทยในประเทศกัมพูชา และหลังจากที่รัฐบาลกัมพูชาได้ตัดความสัมพันธ์ทางการทูตกับไทยได้เพียง ๖ วัน เมื่อถึงวันที่ ๒๕ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๐๑ เอกอัครราชทูตของกัมพูชาขอฟื้นฟูความสัมพันธ์ทางการทูตในระดับอุปทูตกับประเทศไทย แต่คณะปฏิวัติของไทยพิจารณาแล้วมีความเห็นว่ากัมพูชาจะต้องรับผิดชอบต่อกรณีที่ถูกกัมพูชาได้ตัดความสัมพันธ์ทางด้านการทูตกับไทย จึงได้ตอบบันทึกต่อกัมพูชาตามหลักการเป็นจำนวน ๓ ข้อ ได้แก่

๑. ไทยตกลงในหลักการที่จะกลับฟื้นฟูความสัมพันธ์ทางการกับกัมพูชาต่อไป

๒. ฐานะในทางการทูตจะต้องเป็นเช่นเดียวกันเมื่อก่อนมีการตัดความสัมพันธ์ทางการทูตต่อกัน คือ ต้องเป็นชั้นเอกอัครราชทูต

๓. กัมพูชาต้องปล่อยตัวราษฎรไทย จำนวน ๓๒ คน ที่กัมพูชาจับตัวไปไว้ในกัมพูชา กลับไทย (ทวีข สุกาภรณ์, ๒๕๐๕, หน้า ๓๓๕-๓๕๒)

เมื่อวันที่ ๓ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๐๑ รัฐบาลกัมพูชาได้ยื่นอุทธรณ์ต่อองค์การสหประชาชาติ อีกว่า ไทยได้ส่งทหารและอุปกรณ์อื่นๆ ไปยังบริเวณชายแดนไทย-กัมพูชาเป็นจำนวนมาก อันเป็นการคุกคามต่อสันติสุขในอาณานิคม ซึ่งปัญหานี้เป็นชนวนเดิมที่กัมพูชาตัดความสัมพันธ์กับไทย กัมพูชาได้ขอให้องค์การสหประชาชาติส่งผู้แทนมาสังเกตการณ์ ณ บริเวณชายแดนไทย-กัมพูชา ต่อมากรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ได้ทรงยื่นบันทึกต่อเลขาธิการสหประชาชาติ ปฏิเสธข้อกล่าวหาของรัฐบาลกัมพูชาและพร้อมที่จะต้อนรับผู้แทน ซึ่งองค์การสหประชาชาติจะส่งมาสังเกตการณ์ ณ บริเวณชายแดนไทย-กัมพูชา (วิฑูระ กาญจนอักษรเดช, ๒๕๒๘ หน้า ๑๒๐) หลังจากนั้น ไทยกับกัมพูชาก็มีเรื่องกระทบกระทั่งกันตามบริเวณชายแดนกันเรื่อยมา ด้วย จนในที่สุดองค์การสหประชาชาติจึงได้ส่งให้นายบารอน โจฮัน เบคฟริส ผู้แทนเลขาธิการสหประชาชาติ พร้อมด้วยนายเจฟฟรีย์ สจ๊วต เมอร์เรย์ เลขานุการ เดินทางจากกรุงนิวยอร์ก สหรัฐอเมริกามายัง กรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ ๒๐ มกราคม พ.ศ. ๒๕๐๒ และได้เข้าพบปะเจรจากับ ม.จ.วงศานุวัตร

เทวกุล ปลัดกระทรวงการต่างประเทศ ผู้แทนเลขาธิการสหประชาชาติได้ใช้เวลาหรือในประเทศไทยเป็นเวลา ๓ วัน ในวันที่ ๒๓ มกราคม พ.ศ.๒๕๐๒ ก็ได้เดินทางต่อไปยังกัมพูชา ซึ่งการเดินทางก็เป็นไปด้วยความยากลำบากซึ่งต้องเดินทางไปยังเวียดนามได้ก่อนแล้วจึงย้อนกลับมาที่พนมเปญ เนื่องจากการเดินทางทางสายการบินระหว่างไทยกับกัมพูชา ตั้งแต่มีการตัดความสัมพันธ์ทางการทูต เมื่อวันที่ ๓๐ มกราคม พ.ศ.๒๕๐๒ จึงเดินทางกลับมายังไทยอีกครั้งหนึ่งจากการมาเยือนในครั้งนี้อย่างผู้แทนเลขาธิการองค์การสหประชาชาติกล่าวได้ว่าประสบความสำเร็จเนื่องจากประเทศคู่กรณีระหว่างไทยกับกัมพูชา ได้ตกลงสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตต่อกันอีกครั้งหนึ่ง และได้มีการออกแถลงการณ์ร่วมกันในวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๐๒ (วัฒนธรรมกาญจนอักษรเดช, ๒๕๒๘ หน้า ๑๒๓) และเอกอัครราชทูตคนเดิมของแต่ละฝ่ายคือนายสมชัย อนุมานราชธน เอกอัครราชทูตไทยประจำประเทศกัมพูชาและนายดิถีมิชว เอกอัครราชทูตกัมพูชาประจำประเทศไทย จึงได้กลับไปทำหน้าที่ตามเดิมเมื่อวันที่ ๒๐ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๐๒ ทั้งนี้รัฐบาลกัมพูชาก็ได้นำตัวคนไทยที่กัมพูชาได้จับกุมตัวไว้ ๔๕ คน ส่งคืนให้แก่ไทยเมื่อวันที่ ๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๐๒ จากนั้นจึงได้มีการเปิดพรมแดนระหว่างไทยกับกัมพูชา

ปัญหาพรมแดนไทยกับกัมพูชา

ปัญหาพรมแดนระหว่างไทยกับกัมพูชานั้นนับได้ว่าเป็นที่สำคัญและเป็นปัญหาที่เรื้อรังกันมานับตั้งแต่กัมพูชายังตกเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศส จนเมื่อกัมพูชาได้รับเอกราชแล้วปัญหาเรื่องพรมแดนระหว่างไทยกับกัมพูชาก็ยังคงมีอยู่และยังเป็นเรื่องที่ต้องตกลงกันในเวลาต่อมา

ในเดือนพฤษภาคม พ.ศ.๒๕๐๐ รัฐบาลไทยได้แจ้งถึงความปรารถนาของไทยที่จะกระทำทุกอย่างเพื่อส่งเสริมและธำรงไว้ซึ่งมิตรภาพระหว่างไทยกับกัมพูชา รัฐบาลไทยนั้นเต็มใจที่จะเจรจาปัญหาเกี่ยวกับพรมแดนตามหลักของกฎหมายระหว่างประเทศ และความยุติธรรม รัฐบาลไทยได้เสนอให้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการผสมขึ้น ประกอบด้วยผู้แทนของรัฐบาลทั้งสองฝ่ายเพื่อทำหน้าที่ดำเนินการตรวจสอบเส้นเขตแดนและภูมิประเทศ โดยเฉพาะทางด้านอรัญประเทศ ช่องตะโก โดยมีความมั่นใจว่าหากมีการตรวจสอบข้อเท็จจริงต่างๆ เกี่ยวกับพรมแดนดังกล่าวแล้ว จะเป็นการช่วยให้รัฐบาลของทั้งสองประเทศสามารถทำความตกลงกันได้ด้วยดีตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศและบทนิยามซึ่งปรากฏอยู่ในเอกสารต่อท้ายของสนธิสัญญาฉบับลงวันที่ ๒๓ มีนาคม พ.ศ.๒๔๕๐ ระหว่างไทยกับฝรั่งเศส นอกจากนี้รัฐบาลไทยยังได้เสนอไปยังรัฐบาลกัมพูชาให้มีการจัดตั้งคณะกรรมการผสมขึ้นอีกคณะหนึ่ง เพื่อให้ทำหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อย

ในอาณาบริเวณชายแดน แต่ข้อเสนอของไทยที่จะให้มีการตั้งคณะกรรมการผสมของทั้งสองคณะดังกล่าวนี้ก็ไม่ได้ได้รับการตอบสนองจากรัฐบาลกัมพูชาแต่อย่างใด

ตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ ๒๘ กรกฎาคม พ.ศ.๒๕๐๑ รัฐบาลไทยมีนโยบายที่จะเปิดการเจรจากับรัฐบาลกัมพูชาเพื่อปรับปรุงความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลไทยกับรัฐบาลกัมพูชาให้ดีขึ้น เมื่อวันที่ ๒๘ กรกฎาคม พ.ศ.๒๕๐๑ เพื่อที่จะแจ้งให้รัฐบาลของกัมพูชาทราบว่าไทยพร้อมที่จะเจรจากับกัมพูชาขอให้ทางฝ่ายกัมพูชาขอให้ทางฝ่ายกัมพูชากำหนดเวลาที่แน่นอน และในตอนบ่ายวันเดียวกันรัฐบาลกัมพูชาก็ได้แจ้งให้ทราบว่าคณะผู้แทนกัมพูชาจะเดินทางมาในวันที่ ๑๒ หรือ ๑๓ สิงหาคม พ.ศ.๒๕๐๑ และจะเข้าพบรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของไทยในวันที่ ๑๔ สิงหาคม และจะเริ่มการเปิดเจรจาในวันที่ ๑๕ สิงหาคม (สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, ๔ สิงหาคม ๒๕๐๑) หลังจากนั้นในวันที่ ๑๒ สิงหาคม พ.ศ.๒๕๐๑ คณะผู้แทนกัมพูชา ซึ่งทางฝ่ายกัมพูชาได้ส่งมาเพื่อเจรจาปัญหาต่าง ๆ กับไทยตามที่ได้ตกลงกันไว้ก็เดินทางมาถึงกรุงเทพมหานคร และทางฝ่ายไทยได้แต่งตั้งให้พลตรีพระเจ้าวรวงศ์เธอกรมหมื่นนราธิปประพัทธ์พงศ์ รองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศเป็นหัวหน้าคณะในการเจรจา

ก่อนหน้านี้จะมีการเปิดการเจรจาเพื่อพยายามปรับปรุงความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับกัมพูชานั้นปรากฏว่า รัฐบาลกัมพูชาได้ออกแถลงการณ์ประกาศรับรองสาธารณะประชาชนจีนเมื่อวันที่ ๒๔ กรกฎาคม พ.ศ.๒๕๐๑ ทำให้ไทยรู้สึกวิตกเป็นอย่างมาก เพราะจะทำให้การดำเนินการแทรกซึมของขบวนการคอมมิวนิสต์ทางด้านพรมแดนที่ติดกับประเทศกัมพูชาขยายตัวเพิ่มมากขึ้น อันจะกระทบต่อความมั่นคงปลอดภัยของราชอาณาจักร ดังนั้นรัฐบาลไทยจึงออกแถลงการณ์ประกาศภาวะฉุกเฉินในเขตท้องที่จังหวัดตราด จันทบุรี ปราจีนบุรี บุรีรัมย์ ศรีสะเกษ และอำเภอเดชอุดม นอกจากนี้ยังออกประกาศห้ามมิให้ผู้ใดกระทำการโฆษณาหรือพิมพ์เอกสารใด ๆ ซึ่งเห็นว่าข้อความโฆษณาหรือจะโฆษณานั้นกระทบกระเทือนถึงความมั่นคงหรือความปลอดภัยแห่งราชอาณาจักรหรือเป็นการก่อกวนความสงบเรียบร้อยของประชาชนอีกด้วย (สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, ๔ สิงหาคม ๒๕๐๑) แต่การเจรจาเพื่อพยายามปรับปรุงความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับกัมพูชานั้นยังคงดำเนินอยู่ต่อไป

ในการเจรจาปัญหาพรมแดนระหว่างคณะผู้แทนไทยกับคณะผู้แทนกัมพูชาได้เริ่มต้นขึ้นใน ณ กระทรวงการต่างประเทศ กรุงเทพมหานคร ทั้งสองฝ่ายได้ร่วมกันแต่งตั้งกรรมการขึ้นทั้งหมด ๓ คณะเพื่อพิจารณาปัญหา ๓ หมวดและตกลงระเบียบวาระกัน ซึ่งวาระในขณะนั้นคือ

ปัญหาหมวดที่ ๑ มี ๓ เรื่อง คือ ๑. เขาพระวิหาร ๒. ดอนโตน ๓. เขตแดนระหว่างไทยกับกัมพูชา

ปัญหาหมวดที่ ๒ มี ๑. การยุติธรรม ๒. การรณรงค์ทางหนังสือพิมพ์ ๓. การร่วมกันเพื่อปราบปรามอาชญากรรมในบริเวณชายแดน

ปัญหาหมวดที่ ๓ มี ๑ ความตกลงเกี่ยวกับทางรถไฟ ๒. ความตกลงเกี่ยวกับสินค้าผ่านแดน ๓. การขยายการแลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างไทยกับกัมพูชา ๔. การร่วมมือป้องกันโรคระบาดสัตว์ ๕. ความร่วมมือเพื่อป้องกันโรคระบาด

การเจรจาได้ดำเนินไปจนถึงวันที่ ๔ กันยายน พ.ศ.๒๕๐๑ คณะผู้แทนของทั้งสองฝ่ายก็ยังไม่สามารถตกลงในปัญหาทั้ง ๓ หมวดก็ได้ เนื่องจากสาเหตุในเรื่องของเขาวพระวิหารเพียงเรื่องเดียว ซึ่งเป็นปัญหาที่สำคัญที่กระทบไปถึงความพยายามในการเจรจาทั้งหมด

กรณีพิพาทปราสาทเขาพระวิหาร

ปราสาทเขาพระวิหารนี้เป็นปูชนียสถานที่เก่าแก่แห่งหนึ่ง ตั้งอยู่บนยอดเขาในท้องที่ของบ้านภูมิซอน ตำบลบึงมะลู อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งตั้งอยู่ห่างจากตัวว่าการอำเภอกันทรลักษ์ไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ประมาณ ๓๘ กิโลเมตร หรือห่างจากที่ตั้งศาลากลางจังหวัดศรีสะเกษประมาณ ๑๐๒ กิโลเมตร ตัวปราสาทหินนี้นักโบราณคดีสันนิษฐานว่า กษัตริย์ขอมหลายองค์ได้ก่อสร้างติดต่อกันมาหลายสมัย ตั้งแต่สมัยพระเจ้าสุริยวรมันที่สอง จนกระทั่งถึงสมัยพระเจ้าอุสุริยวรมันที่สอง คือ ราว พ.ศ.๑๔๓๒-๑๖๕๕ (ประทีป วาทีน, ๒๕๐๑. หน้า ๔๐๓-๔๐๔) ซึ่งการก่อสร้างปราสาทเขาพระวิหารนี้ได้ก่อสร้างอยู่บนยอดเขาของพื้นที่สูงรูปสามเหลี่ยมซึ่งชะงอกออกไปเหนือที่ราบเบื้องล่าง จากขอบหน้าผาพื้นที่โดยทั่วไปทอดลงไปทางด้านเหนือไปทางแม่น้ำมูล ซึ่งอยู่ในเขตแดนไทย (กระทรวงการต่างประเทศ, ๒๕๐๕. หน้า ๑๓) ดังนั้นทางขึ้นของปราสาทเขาพระวิหารต้องอาศัยทางขึ้นในเขตประเทศไทย เพราะถ้าจะขึ้นทางเขตแดนของประเทศกัมพูชาที่อยู่ทางทิศใต้แล้วจะต้องปีนหน้าผาสูงชันและมีความสูงไม่ต่ำกว่าหกสิบห้าเมตร

ปัญหาเรื่องปราสาทเขาพระวิหารซึ่งอยู่ติดพรมแดนของทั้งไทยและเขมรนี้ อาจจะกล่าวได้ว่าเป็นปัญหาที่ทำให้ความสัมพันธ์ของไทยและกัมพูชาเริ่มแตกร้าวมาตั้งแต่กัมพูชาได้รับเอกราชจากฝรั่งเศสเมื่อปี พ.ศ.๒๔๘๖ เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๔๘๗ รัฐบาลกัมพูชาได้ทำการบันทึกฉบับหนึ่งถึงรัฐบาลไทยตั้งแต่สมัยของจอมพล ป.พิบูลสงคราม แสดงอธิปไตยของกัมพูชาเหนือปราสาทเขาพระวิหารพร้อมทั้งขอให้กำลังของไทยที่ตั้งอยู่ในบริเวณปราสาทเขาพระวิหารถอนตัวออกไป ทั้งนี้ทางกัมพูชาได้อ้างเหตุผลทางประวัติศาสตร์ว่า “ปราสาทเขาพระวิหารเป็นสิ่งก่อสร้างของชาวกัมพูชาบนดินแดนส่วนหนึ่งของอาณาจักรกัมพูชา จึงย่อมเป็นมรดกอธิปไตยของชาวกัมพูชาด้วย”

(ธนาสฤทธ์ สตะเวทิน, ๒๕๑๔. หน้า ๔๘) แต่ท้ายที่สุดแล้วรัฐบาลของไทยในสมัยนั้นก็ไม่ได้ยอมรับข้อเรียกร้อง และการกล่าวอ้างอธิปไตยดังกล่าวของกัมพูชาแต่อย่างใด เพราะไทยถือว่าปราสาทเขาพระวิหารก็เป็นของไทยเช่นเดียวกัน เนื่องจากตามข้อตกลงที่ได้ทำกันไว้ระหว่างไทยกับฝรั่งเศส เมื่อปี พ.ศ.๒๔๔๗ นั้น ปรากฏว่าปราสาทเขาพระวิหารอยู่ในเขตแดนไทย แม้ต่อมาในปี พ.ศ.๒๔๕๐ ฝรั่งเศสได้ทำแผนที่ผนวกท้ายสัญญาดังกล่าวโดยกล่าวลากเส้นเขตแดนไทยอันเป็นผลให้ปราสาทเขาพระวิหารตกไปอยู่ในอาณาเขตของกัมพูชา แต่ไทยก็ยังครอบครองปราสาทเขาพระวิหารนี้เรื่อยมา โดยที่ฝรั่งเศสก็ไม่ได้ทำการประท้วงแต่อย่างใด ทำให้รัฐบาลไทยตีความว่าการไม่ประท้วงของฝรั่งเศสก็เท่ากับเป็นการยอมรับอธิปไตยของไทยเหนือบริเวณที่เป็นที่ตั้งของปราสาทเขาพระวิหารตามข้อตกลงปี พ.ศ.๒๔๕๐ โดยปริยาย ฉะนั้นไทยจึงไม่ยอมรับการประท้วงดังกล่าวของกัมพูชาและด้วยเหตุนี้จึงเป็นจุดเริ่มต้นแห่งความตึงเครียดในความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับกัมพูชา ต่อมาในปี พ.ศ.๒๕๐๑ เจ้านโรดมสีหนุก็ได้ทำการปลุกระดมมวลชนในกัมพูชาให้เดินขบวนในเรื่องของปราสาทเขาพระวิหารแสดงความไม่พอใจต่อรัฐบาลไทยที่หน้าสถานทูตไทยในกัมพูชา โดยเจ้านโรดมสีหนุพยายามชี้ให้ประชาชนชาวกัมพูชาเห็นว่าไทยนั้นแย่งและยึดเอาปราสาทเขาพระวิหารไปจากกัมพูชา จึงเป็นการอันสมควรที่กัมพูชาจะต้องได้ปราสาทเขาพระวิหารคืนจากไทย

จนกระทั่งภายหลังการปฏิวัติของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์เมื่อวันที่ ๒๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๐๑ จากเหตุการณ์ที่ตึงเครียดที่เพิ่มทวีมากขึ้นทุกที ฝ่ายไทยถือว่าไทยมีกรรมสิทธิ์ในเส้นแบ่งเขตแดนระหว่างประเทศตามหลักสากลที่ยึดเอาสันปันน้ำเป็นเส้นแบ่งเขตแดนระหว่างประเทศ แต่ทางฝ่ายกัมพูชาได้หยิบยกเอาหลักฐานตามที่ปรากฏในสนธิสัญญาที่ไทยทำกับฝรั่งเศสยังครอบครองกัมพูชาอยู่ ซึ่งไทยตกอยู่ในภาวะจำยอมเพราะเหตุที่ถูกอำนาจบังคับและสนธิสัญญาลงบั้นนั้นไม่มีผลสมบูรณ์ตามกฎหมายเพราะยังไม่ได้มีการให้สัตยาบันตามหลักการขอสนธิสัญญาระหว่างประเทศ ด้วยเหตุนี้ การเจรจาระหว่างไทยกับกัมพูชาครั้งนี้จึงไม่ได้ตกลงกัน และในระหว่างการเจรจานี้เป็นระยะเวลาที่เจ้านโรดมสีหนุได้เสด็จไปเยือนประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ซึ่งเสด็จไปเยือนเป็นเวลาถึง ๑๒ วันและได้มีการออกแถลงการณ์ร่วมกันระหว่างเจ้านโรดม สีหนุ-โจว เอิน ไหล ซึ่งกัมพูชาได้รับความสำเร็จในการได้รับความช่วยเหลือทางด้านเศรษฐกิจและในด้านอื่น ๆ เป็นที่น่าพอใจและเพียงพอที่จะถือเอาสาธารณรัฐประชาชนจีนเป็นกำลังหนุนหลังกัมพูชาในการดำเนินท่าทีแข็งกร้าวต่อสหรัฐอเมริกา ไทยและเวียดนามได้

ผู้แทนรัฐบาลกัมพูชาได้เปิดเผยข่าวแก่หนังสือพิมพ์ว่า รัฐบาลกัมพูชาจะเสนอกรณีเขาพระวิหารไปยังศาลโลกแต่เมื่อกระทรวงการต่างประเทศของไทยได้สอบถามข้อเท็จจริงกับผู้แทนกัมพูชาได้แถลงแต่เพียงว่าจะพิจารณาเสนอกรณีปราสาทเขาพระวิหารต่อศาลโลกเพราะยัง

ไม่ได้ทำความตกลงกับรัฐบาลไทยจึงไม่สามารถเสนอต่อศาลโลกได้ (สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, ๘ กันยายน ๒๕๐๑) แต่ทางกระทรวงการต่างประเทศของไทยพิจารณาแล้วเห็นว่าฝ่ายกัมพูชาทราบข้อเท็จจริงว่าทั้งฝ่ายกัมพูชาและไทยได้ลงนามในข้อสัญญาว่าด้วยอำนาจของศาลโลกเป็นข้อบังคับ ซึ่งฝ่ายไทยได้ลงนามไว้ตั้งแต่ พ.ศ.๒๔๕๓ มีกำหนดเวลา ๑๐ ปี ฝ่ายกัมพูชาอาจอาศัยข้อสัญญามีเรื่องในข้อกฎหมายเอาไว้ โดยจัดตั้งคณะกรรมการขึ้นมา เพื่อพิจารณาสำหรับการเจรจากับฝ่ายกัมพูชาเมื่อครั้งที่ผ่านมานั้น

ในที่สุดคณะรัฐมนตรีได้มีมติแต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อพิจารณาเตรียมเรื่องข้อกฎหมายเกี่ยวกับเขาพระวิหาร ประกอบด้วย

๑. รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม	เป็นประธาน
๒. รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ	เป็นรองประธาน
๓. พลตรีอัมพร จินตกานนท์	เป็นกรรมการ
๔. พลตรีบุศรินทร์ ภักดีกุล ผู้แทนกระทรวงกลาโหม	เป็นกรรมการ
๕. พันเอกจินดา ณ สงขลา ผู้แทนกระทรวงกลาโหม	เป็นกรรมการ
๖. พันเอกสุข เปรมนาวิน	เป็นกรรมการ
๗. พระยาอรรธกถารีย์นิพนธ์	เป็นกรรมการ
๘. อธิบดีกรมอัยการ	เป็นกรรมการ
๙. หลวงจักรปาณิศรศีลวิสุทธิ	เป็นกรรมการ
๑๐. ผู้แทนกระทรวงมหาดไทย	เป็นกรรมการ
๑๑. นายจิต เศรษฐบุตร	เป็นกรรมการ และเลขานุการ
๑๒. นายโอวาท สุทธิวาทนฤพุดิ	เป็นผู้ช่วยเลขานุการ

(สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, ๘ กันยายน ๒๕๐๑)

คณะกรรมการได้ประชุมหารือกันเรียบร้อยแล้วก็เห็นสมควรที่จะเชิญ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช เข้าร่วมเป็นกรรมการไปก่อน และจะมอบให้เป็นทนายว่าคดีเมื่อเกิดมีการฟ้องร้องในเรื่องนี้กันขึ้น ต่อมา ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช ก็ยินดีตอบรับการทาบตามดังกล่าวเพราะเห็นว่าเป็นเรื่องเกี่ยวกับชาติบ้านเมืองและจะไม่ขอเรียกร้องค่าธรรมเนียมใดๆ แต่ถ้าวรัฐบาลถือว่าการมาติดต่อทาบตามคราวนี้ เพราะเป็นอาชีพของ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมชที่เป็นทนายความและรัฐบาลต้องการทราบว่า ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช ขออยากได้สิ่งใดบ้างเป็นการตอบแทน ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช ก็ขอเพียงแค่รางวัลสำหรับในการเตรียมคดีสุดแล้วแต่รัฐบาลจะให้ ส่วนการว่าคดีนั้นถ้าแพ้ก็จะไม่เรียกร้องอะไรเลย ถ้าชนะที่สุดแล้วแต่รัฐบาลจะให้ ทั้งนี้ไม่เกี่ยวกับค่าใช้จ่ายต่างๆ เช่น ค่าใช้จ่ายในการไปว่าคดีหรือค่าจ้างในการพิมพ์ ซึ่งรัฐบาลควรจะออกให้ ข้อเสนอดังกล่าวคณะกรรมการนั้นรับ

ได้ คณะรัฐมนตรีจึงได้มีมติเห็นชอบแต่งตั้งให้ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมชเป็นกรรมการในคณะกรรมการเตรียมการเรื่องเขาพระวิหารและให้แต่งตั้งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศเป็นกรรมการในคณะกรรมการนี้ด้วย

ในเดือนสิงหาคม พ.ศ.๒๕๐๒ กระทรวงการต่างประเทศได้รับบันทึกช่วยจำจากรัฐบาลกัมพูชาเกี่ยวกับกรณีปราสาทเขาพระวิหารรวม ๒ ข้อคือ ทางออกที่ ๑ ให้ทั้งสองฝ่ายนำข้อขัดแย้งในเรื่องปราสาทเขาพระวิหารให้ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศที่กรุงเฮกเป็นผู้ตัดสิน ทางออกที่ ๒ คือ ให้กัมพูชาเข้าร่วมจัดการและเฝ้าระวังรักษาโบราณสถานปราสาทเขาพระวิหารด้วยคณะกรรมการเตรียมเรื่องเขาพระวิหาร ทางกฎหมายของไทยพิจารณาแล้วเห็นว่าถ้าหากฝ่ายไทยยอมรับข้อเสนอก็จะเป็นการเสียเปรียบในการต่อสู้เพราะประการแรก ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศไม่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีและประการที่สอง โดยที่อายุการรับรองอำนาจศาลยุติธรรมระหว่างประเทศจะสิ้นสุดลงในวันที่ ๓ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๐๓ ดังนั้นหากรอให้ระยะเวลาได้ผ่านไปจากกำหนดเวลานี้แล้วก็จะทำให้ฝ่ายไทยสามารถต่อสู้คดีได้มั่นคงขึ้น เมื่อเป็นเช่นนี้แล้วรัฐบาลไทย จึงไม่ยอมรับข้อเสนอตามบันทึกช่วยจำของทางฝ่ายกัมพูชาทั้ง ๒ ข้อ

ต่อมารัฐบาลไทยก็ได้รับรายงานจากสถานเอกอัครราชทูตไทยประจำกรุงพนมเปญว่า นายเนียก จุลง รองนายกรัฐมนตรีกัมพูชาได้มีหนังสือมายังสถานทูตไทยว่า รัฐบาลกัมพูชาได้เสนอเรื่องปราสาทเขาพระวิหารขึ้นสู่ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศที่กรุงเฮกเมื่อวันที่ ๖ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๐๒ แล้ว เพื่อหาทางตกลงเรื่องปราสาทเขาพระวิหาร ซึ่งเป็นปัญหาขัดขวางความสัมพันธ์อันดีระหว่างประเทศทั้งสอง ขณะเดียวกันกระทรวงการต่างประเทศของไทยก็ได้รับโทรเลขจากศาลยุติธรรมระหว่างประเทศลงวันที่ ๖ ตุลาคม พ.ศ.๒๕๐๒ มีข้อความสำคัญว่า รัฐบาลกัมพูชาได้ยื่นคำร้องฟ้องคดียังศาลยุติธรรมระหว่างประเทศต่อรัฐบาลแห่งราชอาณาจักรไทยเกี่ยวกับดินแดนซึ่งเขาพระวิหารตั้งอยู่

ประเทศไทยได้ยื่นคำคัดค้านขอให้พิจารณาของศาลโลกในการพิจารณาคดีปราสาทเขาพระวิหารเสียก่อนว่า ศาลโลกมีอำนาจพิจารณาพิพากษาชี้ขาดในข้อพิพาทนี้หรือไม่ ซึ่งศาลโลกก็ได้ปฏิบัติตามคำร้องขอของฝ่ายไทย (กระทรวงการต่างประเทศ, ๒๕๐๒, หน้า ๑-๖) และในเวลาต่อมาก็ได้มีการพิพากษาคดี

เนื่องจากประเทศไทยได้ยื่นคำคัดค้านขอให้ศาลพิจารณอำนาจของศาลเองเสียก่อนคดีปราสาทเขาพระวิหาร จึงได้ยืดเยื้อมาประมาณหนึ่งปีและศาลยุติธรรมระหว่างประเทศได้มีคำตัดสินชี้ขาดเมื่อวันที่ ๒๖ พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๐๔ ยกคำค้านเบื้องต้นของรัฐบาลไทยและวินิจฉัยว่า ศาลโลกมีอำนาจพิจารณาพิพากษาชี้ขาดข้อพิพาทนี้และได้กำหนดเวลาสำหรับยื่นคำคู่ความ และนั่งพิจารณาในวันที่ ๑๕ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๐๕

ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศได้พิจารณาตีปราสาทเขาพระวิหารแล้ว ได้มีคำพิพากษาดังนี้

๑. โดยคะแนนเสียงเก้าต่อสาม ลงความเห็น ว่า ปราสาทเขาพระวิหารตั้งอยู่ในอาณาเขตภายใต้อธิปไตยของกัมพูชา และว่าประเทศไทยมีพันธะที่จะต้องถอนกำลังทหารหรือตำรวจ ผู้เฝ้ารักษา หรือผู้ดูแล ซึ่งประเทศไทยส่งไปประจำอยู่ที่ปราสาทพระวิหารหรือในบริเวณใกล้เคียงอาณาเขตของกัมพูชา

๒. โดยคะแนนเสียงเจ็ดต่อห้า ว่า ประเทศไทยมีพันธะที่จะต้องคืนให้แก่กัมพูชาบรรดาวัตถุชนิดที่ได้ระบุไว้ในคำแถลงสรุปข้อหาของกัมพูชา ซึ่งเจ้าหน้าที่ไทยอาจจะได้โยกย้ายออกไปจากปราสาทเขาพระวิหารหรือบริเวณปราสาทเขาพระวิหารนับตั้งแต่วันที่ประเทศไทยเข้าครอบครองปราสาทเขาพระวิหาร เมื่อ พ.ศ.๒๔๘๗ (กระทรวงการต่างประเทศ, ๒๕๐๕, หน้า ๖-๕๔)

โดยมีสาระสำคัญของคำพิพากษาซึ่งพอสรุปได้ดังนี้

๑. แผนที่ตั้งตามภาคผนวก ๑. ต่อท้ายคำฟ้องของกัมพูชา ศาลมีความเห็นว่า เป็นส่วนหนึ่งของสนธิสัญญา

๒. ศาลเห็นว่าการที่รัฐบาลไทยไม่คัดค้านแผนที่หรือยกปัญหาสำคัญขึ้น เป็นการยอมรับโดยนิตินัย

๓. การที่ประเทศไทยไม่มีปฏิกิริยาอันใดในโอกาสที่ต้องแสดงปฏิกิริยา เพื่อยืนยันหรือรักษาไว้ซึ่งกรรมสิทธิ์ในเมื่อฝรั่งเศสชักธงชาติขึ้นเหนือปราสาทเขาพระวิหาร เป็นการยอมรับอธิปไตยของฝรั่งเศส หรือยอมรับเส้นเขตแดน ณ ปราสาทเขาพระวิหาร

๔. คู่ความยอมรับว่า ข้อพิพาทมีมูลสืบเนื่องมาจากการตกลงเขตแดนซึ่งได้กระทำกันในสมัย พ.ศ.๒๔๔๗-๒๔๕๑ ระหว่างฝรั่งเศสกับไทย และโดยเฉพาะอำนาจอธิปไตยเหนือปราสาทเขาพระวิหารขึ้นอยู่กับสนธิสัญญาปักปันเขตแดน ลงวันที่ ๑๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๔๔๗ กับเหตุการณ์ซึ่งเกิดขึ้นหลังจากนั้น ดังนั้น ศาลจึงไม่จำเป็นต้องพิจารณาถึงสถานการณ์ที่เป็นอยู่ระหว่างคู่กรณีก่อนสนธิสัญญา พ.ศ. ๒๔๔๗

๕. คดีนี้แม้ประเทศกัมพูชาจะเป็นโจทก์ แต่ไทยก็เป็นผู้ฟ้องด้วย เพราะในคำแถลงสรุปไทยเรียกร้องต่อศาลเกี่ยวกับอำนาจอธิปไตยเหนือดินแดนแห่งเดียวกัน ภาระในการนำสืบพยานจึงตกอยู่กับคู่ความฝ่ายอ้าง แต่ไทยได้จำกัดการต่อสู้คดีแต่เพียงการโต้แย้งและปฏิเสธเพื่อลบล้างข้อต่อสู้ของฝ่ายตรงข้าม โดยปล่อยให้เป็นที่หน้าที่ของศาลที่เลือกหาเหตุผล ฉะนั้นเท่าที่พิจารณาศาล จึงมีความเห็นเป็นคุณต่อกัมพูชา (กระทรวงการต่างประเทศ, ๒๕๐๕, หน้า ๖-๕๔)

เมื่อผลออกมาเป็นเช่นนี้ก็ทำให้รัฐบาลไทยได้ออกแถลงการณ์ไม่เห็นด้วยกับคำพิพากษาแต่โดยที่ไทยได้ยอมรับอำนาจการพิจารณาของศาลมาตั้งแต่แรกและโดยที่ไทยเป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติซึ่งก็ยอมรับพันธกรณีต่างๆ ของกฎบัตรนั้น และด้วยนโยบายที่ประกาศไว้

อย่างแข็งขันของรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ที่จะปฏิบัติตามต่อความเป็นสมาชิกภาพของสหประชาชาติอย่างเคร่งครัด ดังนั้น ไทยจึงต้องปฏิบัติตามพันธกรณีซึ่งระบุไว้ในมาตรา ๔๔ แห่งกฎบัตรสหประชาชาติ และเพราะถ้าประเทศไทยไม่ยอมปฏิบัติตามคำพิพากษาของศาลแล้วนั้น กัมพูชาก็มีสิทธิที่จะเรียกร้องไปยังคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ เพื่อให้วินิจฉัยมาตรการที่จะให้ดำเนินการให้ประเทศไทยยอมปฏิบัติตามคำพิพากษาของศาล (ไมตรี จุฑาลุย, ๒๕๐๕. หน้า ๕๔-๕๖)

การตัดความสัมพันธ์ทางการทูตครั้งที่ ๒

ปัญหากรณีพิพาทปราสาทเขาพระวิหาร ซึ่งเป็นปัญหาที่นำไปสู่การตัดความสัมพันธ์ทางการทูตครั้งที่สองระหว่างไทยกับกัมพูชา ไม่ใช่เพียงแต่ความบาดหมางกันเรื่องของปัญหาชายแดนดังเช่นที่เคยผ่านมาแต่อย่างเดียว

หลังจากที่ได้มีการพิจารณาพิพากษาคดีปราสาทเขาพระวิหารจากศาลโลกอำนาจอธิปไตยเหนือดินแดนปราสาทเขาพระวิหารเป็นของกัมพูชาและไทยมีพันธะที่จะต้องถอนทหารออกไปจากบริเวณปราสาทเขาพระวิหาร และตลอดระยะเวลาที่ศาลโลกทำการพิจารณาคดีปราสาทเขาพระวิหารคือระหว่าง พ.ศ. ๒๕๐๒-๒๕๐๕ การโจมตีระหว่างสื่อมวลชนของทั้งสองประเทศก็ได้ดำเนินอยู่อย่างไม่หยุดยั้ง เป็นเหตุให้มีการเจรจาปัญหาขัดแย้งต่างๆ ระหว่างไทยกับกัมพูชา ณ สำนักงานใหญ่สหประชาชาติ กรุงนิวยอร์ก สหรัฐอเมริกา โดยมีผู้แทนเลขาธิการองค์การสหประชาชาติเข้าร่วมด้วย ในฐานะผู้สังเกตการณ์ คณะผู้แทนฝ่ายไทยที่เข้าร่วมในการเจรจาดังนี้มีนายสุกิจ นิมมานเหมินทร์ เป็นประธานและทางฝ่ายกัมพูชาก็มีนายซอนซานเป็นประธาน

ผลของการเจรจาได้ตกลงทำหนังสือแลกเปลี่ยนกันขึ้น ๔ ฉบับ ทั้งสองฝ่ายได้ลงนามร่วมกันเมื่อวันที่ ๑๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๐๓ (ค.ศ. ๑๙๖๐) มีหลักการดังนี้

ฉบับที่ ๑ เกี่ยวกับการยุติการโจมตีกันทางหนังสือพิมพ์และวิทยุกระจายเสียง โดยทั้งสองฝ่ายตกลงกันว่า แต่ละฝ่ายจะไม่โจมตีหรือกล่าวไปในทางเสื่อมเสียต่อประมุขของรัฐ ประมุขของรัฐบาล หรือประเทศชาติของอีกฝ่ายหนึ่ง

ฉบับที่ ๒ เกี่ยวกับหลักการร่วมมือกันปราบปรามผู้ร้ายชายแดน ส่วนวิธีการจะร่วมมือกันอย่างไรนั้น จะได้ติดต่อหารือกันระหว่างทั้งสองฝ่ายต่อไป

ฉบับที่ ๓ เกี่ยวกับการส่งตัวอาชญากร ตกลงกันว่า ในกรณีที่มีอาชญากรของฝ่ายหนึ่งถูกกล่าวหา หรือศาลลงโทษแล้วหนีข้ามจากประเทศหนึ่งมาอยู่ในดินแดนของอีกประเทศหนึ่ง

ประเทศหลังจะพิจารณาด้วยดีในการส่งตัวผู้ต้องหาหรือผู้กระทำความผิดกลับไป และจะปฏิบัติโดยอาศัยกฎหมายระหว่างประเทศ และกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ในประเทศไทย และประเทศกัมพูชา

ฉบับที่ ๔ เกี่ยวกับผู้ลี้ภัยทางการเมือง ซึ่งรัฐบาลแต่ละฝ่ายตกลงกันที่จะไม่สนับสนุนการกระทำที่เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐบาลของบุคคลซึ่งหลบหนีเข้ามาอยู่ในเขตแดนของแต่ละฝ่าย ทั้งนี้ให้ปฏิบัติตามกฎหมายระหว่างประเทศ ซึ่งมีหลักอยู่ว่า อนุญาตให้ผู้ลี้ภัยทางการเมืองเข้ามาอาศัยอยู่ได้ (วัฒน์ กาญจนอักษรเดช, ๒๕๒๘ หน้า ๑๒๓)

แม้ว่าการเจรจา ณ สำนักงานเลขาธิการสหประชาชาติจะเป็นผลสำเร็จแต่การโจมตีกันทางหนังสือพิมพ์ก็ยังคงมีอยู่เรื่อยมาจนกระทั่งเมื่อ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์นายกรัฐมนตรีของไทย ได้กล่าวคำปราศรัยในวันครบรอบปีที่สามแห่งการปฏิวัติเมื่อวันที่ ๒๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๐๔ ซึ่งปรากฏข้อความตอนหนึ่งว่า

“ในด้านการต่างประเทศ ได้ส่งเสริมฐานะของไทย โดยขยายความสัมพันธ์ทางการทูต และทำสัญญาความตกลงกับประเทศต่างๆ เพิ่มขึ้น เพื่อเป็นการสมควรที่จะกล่าวว่า ในระยะสามปีแห่งการปฏิวัตินี้ สถานการณ์ระหว่างประเทศอยู่ในฐานวิกฤตตลอดมาทั้งในย่านไกลและใกล้เคียงติดต่อกับเรา วิกฤตการณ์เกิดขึ้นในราชอาณาจักรลาว ในเวียดนามใต้ ในตะวันออกกลาง ในกองโกตุนิเซีย เบอรลิน คิวบา แต่ละเรื่องล้วนมีความร้ายแรงทั้งสิ้น ความปั่นป่วนในเหตุการณ์ของโลกปัจจุบันที่น่าห่วงใยอยู่ทั่วไป ประเทศเราเองก็ไม่พ้นการถูกระทบกระเทือน รัฐบาลต้องดำเนินวิเทโศบายด้วยความรอบคอบและอดทน รอบคอบ คือ ไม่ตัดสินใจในปัญหาอะไรอย่างรีบเร่งด่วน วุฒาน อดทน คือต้องยอมรับความรำคาญในการกล่าวร้ายใส่โทษและความโอหังของประมุขบางประเทศที่ทำตนเป็นศัตรูกับไทยอยู่ตลอดเวลา แสดงเจตนาร้ายอย่างแข็งชัดถึงกับประกาศก้องในที่ประชุมนักหนังสือพิมพ์ว่า เขาจะไม่สู้รบกับคอมมิวนิสต์แต่จะสู้รบกับประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งย่อมมุ่งหมายถึงประเทศไทย ทั้งโลกย่อมจะรู้และเข้าใจว่าลำพังแต่ตัวเขาไม่สามารถจะสู้รบกับไทยได้เลย ถ้อยคำที่เขาแถลงออกมาเช่นนั้น แสดงแจ้งชัดว่ามีแผนการที่จะเป็นสื่อ เป็นสะพานชักจูงเอาคอมมิวนิสต์มาทำร้ายเพื่อนบ้าน อันเป็นการทรยศต่อชาติภูมิเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ รัฐบาลต้องระมัดระวังอันตรายทางด้านนี้อีกทางหนึ่งและในเวลาเดียวกันต้องพยายามอดใจให้อภัยแก่ความโอหัง โดยยึดถือนิยายสุภาษิตเรื่องหมูทำราชสีห์รบเป็นคติปลอบใจเรื่องความรอบคอบนั้น เราจะต้องรอบคอบอยู่เสมอไป แต่เรื่องของความอดทนจะมีขอบเขตอาจจะมีสักวันหนึ่งที่เราไม่สามารถอดทนต่อไปได้และจำเป็นต้องดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งอย่างใด เพื่อรักษาความปลอดภัยและเกียรติศักดิ์แห่งประเทศชาติของเราเองเท่านั้น” (คณะรัฐมนตรี, ๒๕๐๕. หน้า ๖๔๔-๖๔๕)

กัมพูชาได้ถือเอาคำปราศรัยนี้มาเป็นสาเหตุประกาศตัดความสัมพันธ์กับไทยอีกครั้งหนึ่ง โดยยื่นบันทึกต่อสถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงพนมเปญ เมื่อวันที่ ๒๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๐๑ ความว่า

“จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ได้บังอาจดูหมิ่นอย่างเปิดเผยต่อหน้าคณะทูตในไทยต่อเกียรติยศของชาติกัมพูชา และได้ทำการใส่ร้ายอย่างรุนแรงต่อประเทศกัมพูชา โดยกล่าวหาอย่างไม่มีมูลว่า ได้อนุญาตให้คอมมิวนิสต์เข้าไปตั้งฐานทัพของตนในอาณาเขตของกัมพูชาเพื่อเปิดการปฏิบัติการรุกรานต่อประเทศเพื่อนบ้าน ด้วยการร้องขอของรัฐบาลแห่งชาติ และของสภาที่ปรึกษาแห่งราชอาณาจักร ซึ่งได้เข้าประชุมกันในตอนเช้าวันที่ ๒๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๐๔ (ค.ศ. ๑๙๖๑) และของประชาชนซึ่งมีความแค้นเคืองเป็นเอกฉันท์ รัฐบาลแห่งราชอาณาจักรกัมพูชาจำต้องตกลงใจให้มีการตัดความสัมพันธ์ทางการทูตกับประเทศไทยนับตั้งแต่นั้น” (ทวีข สุกาภรณ์, ๒๕๐๕, หน้า ๕๔๑-๕๔๒)

ต่อมาในวันที่ ๒๔ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๐๔ รัฐบาลไทยได้เปิดประชุมคณะรัฐมนตรีพิจารณาปัญหาการกัมพูชาตัดความสัมพันธ์ทางการทูตกับไทย และคณะรัฐมนตรีได้ลงมติให้ปฏิบัติการตอบโต้การกระทำของกัมพูชาในลักษณะเดียวกัน และในวันที่ ๒๕ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๐๔ กระทรวงมหาดไทยของไทยได้ประกาศปิดพรมแดนระหว่างไทยกับกัมพูชา แต่ยังยอมให้ชาวต่างด้าวที่มีหนังสือเดินทางผ่านเข้ามาหรือกลับออกไปได้จนถึงวันที่ ๓๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๐๔

ขบวนการเขมรอิสระ

ขบวนการเขมรอิสระก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๘๓ โดยชาวกัมพูชากลุ่มหนึ่งรวมตัวกันแถบพระตะบองทางตะวันตกของกัมพูชา มีวัตถุประสงค์เพื่อต่อต้านฝรั่งเศสและเรียกร้องเอกราชของกัมพูชา โดยมีไทยให้การสนับสนุนทั้งทางด้านการอาวุธ ทุน ฐานที่ตั้งตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๘๓-๒๔๙๑ หลังจากที่ไทยยุติการให้ความช่วยเหลือแก่ขบวนการเขมรอิสระ นับตั้งแต่รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม กลุ่มขบวนการเขมรอิสระซึ่งมีความหลากหลายทางแนวความคิดและผลประโยชน์ทางการเมืองอยู่เดิมก็แตกออกเป็นหลายกลุ่ม กลุ่มที่นิยมฝ่ายซ้ายเข้าร่วมกับขบวนการเวียดมินห์ ส่วนฝ่ายขวาก็ยังคงปักหลักต่อต้านทั้งฝรั่งเศสและสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ

เจ้าบรมวงศ์เธอผู้นี้มีความวิตกกังวลอย่างมากต่อขบวนการอิสระ ซึ่งกัมพูชาผู้นั้นได้กล่าวหาว่ามีการปฏิบัติการอยู่ในไทย คอยยุยงให้นักการเมืองฝ่ายตรงกันข้ามในกัมพูชาต่อต้านอำนาจของเจ้าบรมวงศ์เธอและต้องการให้เจ้าบรมวงศ์เธอพ้นจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ซึ่งกัมพูชาเรียกขบวนการนี้ว่า “แผนการกรุงเทพฯ” ซึ่งหัวหน้าของขบวนการเขมรอิสระนี้คือนายชั้น

จ๊อก ทัน อดีตนายกรัฐมนตรีนายคนแรกของกัมพูชาสมัยที่ญี่ปุ่นยึดครอง และเป็นหัวหน้าหน่วยเขมรอิสระคนหนึ่งในการต่อสู้กวาดล้างฝรั่งเศสหลังสงครามโลกครั้งที่สอง เมื่อกัมพูชาได้เอกราชยังไม่สมบูรณ์นายชัน จ๊อก ทันได้กลับมาเป็นนายกรัฐมนตรีกครั้งหนึ่ง แต่แล้วก็ต้องลาออกไปเนื่องจากนโยบายของนายชัน จ๊อก ทันนี้ขัดกับนโยบายของเจ้านโรดมสีหนุ ซึ่งในวงข้าราชการของกัมพูชาและหนังสือพิมพ์ของกัมพูชาใช้เหตุนี้โจมตีไทยว่าได้ในการสนับสนุนแก่นายชัน จ๊อก ทันโดยที่ไทยได้ให้ความช่วยเหลือตลอดจนให้อายุแก่นายชัน จ๊อกทัน เพื่อให้กลับไปมีอำนาจในกัมพูชาอีก และด้วยความเข้าใจในเรื่องนี้เอง ได้ทำให้กัมพูชาถือเอาเรื่องนี้มาเป็นเหตุสำคัญทางการเมืองระหว่างประเทศ โดยผู้แทนประเทศกัมพูชาพยายามจะนำเข้าสู่ระเบียบวาระการประชุม ซึ่งทางฝ่ายไทยเองก็ได้ปฏิเสธในเรื่องดังกล่าวว่าประเทศไทยนั้นไม่ได้ให้การสนับสนุนนายชัน จ๊อก ทันแต่ประการใด และด้วยเหตุนี้เจ้านโรดมสีหนุได้ตั้งเงื่อนไข เมื่อมีการไกล่เกลี่ยจากผู้แทนจากสหประชาชาติในการที่จะสถาปนาความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับกัมพูชาก็คือ ขอให้ไทยเลิกการสนับสนุนแก่ขบวนการอันเป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐบาลกัมพูชา รวมทั้งงดการสนับสนุนกองโจรชายแดนด้วย ซึ่งไทยเองก็ได้ยอมรับในเงื่อนไขนี้ด้วยดี

ความขัดแย้งระหว่างไทยกับกัมพูชาในปัจจุบัน

ความขัดแย้งไทย-กัมพูชา เป็นปัญหายืดเยื้อมานาน นับตั้งแต่กรณีเข้าพระวิหาร มาจนถึงการปะทะกันครั้งล่าสุดเมื่อช่วงปลายเดือนเมษายน ก่อนหน้านั้น เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ ได้เกิดการปะทะกันขึ้นมารั้งหนึ่งแล้ว ในครั้งนั้น กัมพูชาเสนอเรื่องไปที่ UNSC และในวันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ UNSC ได้ประชุมพิจารณาเรื่องความขัดแย้งไทย-กัมพูชาเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ความขัดแย้ง ถือเป็นความพ่ายแพ้ทางการทูตครั้งใหญ่ของไทย ที่ไม่ต้องการให้เรื่องนี้กลายเป็นประเด็นปัญหาระหว่างประเทศ เพราะไทยคิดว่า เกรงใจ ๒ ฝ่าย ไทยจะได้เปรียบ แต่ถ้ากลายเป็นปัญหาระหว่างประเทศ มี UN เข้ามายุ่ง หรือมีอาเซียนเข้ามายุ่ง จะทำให้ไทยเสียเปรียบ เพราะอาจมีบางประเทศถือหางกัมพูชา ในทางกลับกัน กัมพูชาพยายามยกระดับปัญหานี้ โดยดึงเอา UN และอาเซียนเข้ามา ซึ่งก็ประสบความสำเร็จ ผลการประชุม UNSC ออกมาว่า ให้ทั้ง ๒ ฝ่ายหยุดยิงอย่างถาวร และแก้ปัญหาโดยการเจรจา และสนับสนุนให้อาเซียนมีบทบาทในการแก้ปัญหา

ต่อมาได้มีการประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียน เมื่อวันที่ ๒๒ กุมภาพันธ์ ที่อินโดนีเซีย การที่อาเซียนเข้ามามีบทบาท ถือเป็นความพ่ายแพ้ทางการทูตครั้งใหญ่ของไทยเช่นกัน โดยน่าจะเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ของอาเซียน ที่ได้เข้ามามีบทบาทในการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างประเทศสมาชิก หลายๆฝ่ายมองว่า สถานการณ์น่าจะคลี่คลาย เพราะฝ่ายไทย

กับฝ่ายกัมพูชาจะได้มาเจรจากัน ทางอินโดนีเซียก็จะเข้ามาช่วย โดยเฉพาะการจะส่งผู้สังเกตการณ์เข้ามา แต่ในที่สุด ความคาดหวังก็ล้มเหลว โดยเกิดการปะทะกันครั้งใหม่ ในช่วงปลายเดือนเมษายน ท่าทีของไทยกระทรวงต่างประเทศคิดแบบหนึ่ง ฝ่ายทหารคิดอีกแบบหนึ่ง ทางกระทรวงต่างประเทศมองในแง่ของการประนีประนอม ในเรื่องการให้อินโดนีเซียส่งผู้สังเกตการณ์เข้ามา ส่วนทางฝ่ายทหารมีท่าทีแข็งกร้าว ไม่ยอม เพราะฉะนั้น ฝ่ายไทยจึงตกลงกันไม่ได้

สำหรับแนวโน้มของสถานการณ์ กำลังจะคลี่คลายเข้าสู่กระบวนการทางการเมือง ได้เจรจาลงในเรื่องสถานะของผู้สังเกตการณ์เรียบร้อยแล้ว

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์

ผู้เชี่ยวชาญจำนวนสามท่าน ผลการสัมภาษณ์ได้ตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ ๒ มีดังต่อไปนี้ ผู้วิจัยสัมภาษณ์ ท่าน พิชยพันธุ์ ชาญภูมิพล (รองอธิบดีกรมเอเชียตะวันออก) กระทรวงต่างประเทศ เมื่อวันที่ ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๕๕

ในวัตถุประสงค์ข้อที่ ๒ เพื่อศึกษาความเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมระหว่างประเทศและภายในประเทศซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญต่อการส่งผลกระทบต่อความขัดแย้งระหว่างไทยกับกัมพูชา

ผู้วิจัย เรียนถามท่าน “ปัจจัยสภาพแวดล้อมที่เป็นสาเหตุสำคัญให้กัมพูชากับไทยขัดแย้งกันเรื่องเขาพระวิหาร”

ท่านพิชยพันธุ์ ชาญภูมิพล ได้ให้สัมภาษณ์ว่า “ปมความขัดแย้งเกิดจากเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะการที่ประเทศฝรั่งเศสได้ทำการแบ่งเขตแดนอย่างไม่ยุติธรรม และกรณีกัมพูชาได้ยื่นคำขอต่อศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ (ศาลโลก) ในปี ๒๕๐๒ ให้วินิจฉัยเรื่องอธิปไตยแห่งดินแดนเหนือปราสาทพระวิหาร ซึ่งเมื่อศาลโลกมีคำสั่งตัดสินชี้ขาดในปี ๒๕๐๕ ว่าปราสาทพระวิหารตั้งอยู่ในอธิปไตยกัมพูชา และให้ไทยถอนกำลังออกจากบริเวณปราสาท รวมถึงคืนวัตถุโบราณต่างๆ ที่ได้นำไปจากตัวปราสาท ย่อมส่งผลกระทบต่อความรู้สึกของประชาชนทั้งสองประเทศ สำหรับกัมพูชาคือความยินดีที่มีชัยชนะ “อันชอบธรรม” ในคดีดังกล่าว และสำหรับไทยคือความรู้สึกพ่ายแพ้และ “ถูกปล้นดินแดน” ซึ่งความรู้สึกดังกล่าวยังคงมีอยู่” นอกจากนี้ท่านยังกล่าวต่อไปอีกว่า “ทัศนคติและความเชื่อที่ผิดๆ ที่มีต่อกัน เนื่องจากผลพวงจากประวัติศาสตร์ คนไทยจึงมักมีทัศนคติว่า ตนเหนือกว่ากัมพูชา และยังฝังใจกับเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ว่าส่วนหนึ่งของกัมพูชาเคยเป็นดินแดนของไทย และเป็นประเทศราชของไทย ในขณะเดียวกัน กัมพูชาก็รู้สึกไทยกดขี่ข่มเหงและใช้กำลังเข้ายึดครองดินแดนของบรรพบุรุษกัมพูชา ทำให้เกิดปมความรู้สึก

ชาตินิยมที่รุนแรงต่อกัน นอกจากนี้ หนังสือเรียนประวัติศาสตร์ไทยกับประเทศอื่นๆ ในภูมิภาคมีส่วนสร้างค่านิยมที่ผิดๆเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างกัน”

ท่านยังให้สัมภาษณ์อีกว่า “ความใกล้ชิดทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะการที่กัมพูชาส่วนใหญ่เข้าใจภาษาไทย ดังนั้นสามารถติดตามข่าวคราวความเคลื่อนไหว และหาข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับท่าทีของไทยในปัจจุบัน ตลอดจนความคิดเห็นของไทยจากสื่อต่างๆ ได้อย่างกว้างขวาง ทั้งในทางที่ดีและไม่ดี ทำให้ฝ่ายกัมพูชาสามารถทราบถึงทัศนคติที่ไม่ดีของคนไทยบางกลุ่มต่อกัมพูชา และสามารถติดตามความเคลื่อนไหวในประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวข้องได้โดยสะดวก” ท่านกล่าวต่อไปอีกว่า “เป็นที่น่าสังเกตว่า เหตุใดปัญหาความขัดแย้งเรื่องปราสาทพระวิหารถึงประทุขึ้นมาในช่วงปี ๒๕๕๑ ทั้งที่ในช่วงหลังการพิจารณาดีปราสาทพระวิหารในปี ๒๕๐๕ เป็นต้นมา ทั้งสองฝ่ายไม่ได้มีปัญหาข้อพิพาทกรณีดังกล่าวอีก ชนวนปัญหาสำคัญน่าจะเป็นเพราะสภาพการณ์ทางการเมืองภายในของทั้งสองประเทศในช่วงเวลานั้น ที่ชั่วคราวการเมืองภายในประเทศทั้งไทยและกัมพูชาต่างมุ่งแสวงหาผลประโยชน์ทางการเมือง กล่าวคือ กัมพูชาอาจต้องการเบี่ยงเบนความสนใจจากประเด็นเรื่องปัญหาชายแดนระหว่างกัมพูชากับเวียดนามที่จังหวัดสวายเรียงในช่วงเวลาใกล้เคียงกัน นอกจากนี้ ยังอาจต้องการสร้างความนิยมทางการเมือง ขณะที่ฝ่ายไทยก็ต้องการโค่นล้มรัฐบาล โดยประเด็นเรื่องปราสาทพระวิหารถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือทางการเมืองในการปลุกเร้ากระแสชาตินิยมและสร้างความนิยมให้แก่กลุ่มหัวอำนาจทางการเมืองของแต่ละฝ่าย เนื่องจากเป็นประเด็นที่ “จุดติด” ง่าย ด้วยเหตุผลทางประวัติศาสตร์ที่ได้กล่าวมาข้างต้น ทำให้ประเด็นปราสาทพระวิหารกลายเป็นประเด็นที่ได้รับความสนใจอย่างกว้างขวาง”

ผู้วิจัย “สภาพแวดล้อมทางการเมืองระหว่างประเทศของไทยและกัมพูชาเป็นอย่างไร”

ท่านพิชยพันธุ์ ชาญภูมิตล ให้สัมภาษณ์ต่อไปอีกว่า “สาเหตุสำคัญของปัญหาความสัมพันธ์ไทย-กัมพูชาในช่วงล่าสุดที่ผ่านมา เกิดจากการที่กัมพูชานำปราสาทพระวิหารไปขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกฝ่ายเดียว โดยไม่ได้รับความเห็นชอบจากไทย ซึ่งได้รับผลกระทบจากการขึ้นทะเบียนดังกล่าว (เนื่องจากเขตแดนบริเวณปราสาทพระวิหารยังไม่มีมีการสำรวจและจัดทำหลักเขต) ทำให้เกิดความตึงเครียดในความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับกัมพูชา โดยมีกลุ่มคนไทยทำการประท้วงบริเวณวัดแก้วสิริสารีสวารา ใกล้ปราสาทพระวิหาร และถูกทหารกัมพูชาจับกุมตัว ทำให้ทางการไทยต้องส่งกำลังทหารเข้าไปคุ้มครองกลุ่มคนไทยดังกล่าว เมื่อวันที่ ๑๕ ก.ค.๒๕๕๑ (ประมาณ ๑ สัปดาห์หลังการขึ้นทะเบียนปราสาทพระวิหารเป็นมรดกโลก) และคงกำลังทหารไว้เนื่องจากเป็นดินแดนที่ไทยอ้างสิทธิ เป็นเหตุการณ์ที่สร้างความไม่พอใจให้ฝ่ายกัมพูชามากที่สุด และนำไปสู่การปะทะกันบริเวณชายแดนใกล้ปราสาทพระวิหารหลายครั้ง (อาทิ เดือน ต.ค.๒๕๕๑ และ เม.ย.๒๕๕๒)

ท่านกล่าวต่อไปว่า “ในปี ๒๕๕๒ ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับกัมพูชายังคงผันผวน และอยู่ในสภาพที่ไม่ปกติหลังจากที่ฝ่ายกัมพูชาแต่งตั้ง พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร อดีตนายกรัฐมนตรี เป็นที่ปรึกษาทางด้านเศรษฐกิจของนายกรัฐมนตรีกัมพูชา และที่ปรึกษารัฐบาลกัมพูชา ซึ่งถือว่าฝ่ายกัมพูชาพยายามแทรกแซงการเมืองภายในของไทยและบั่นทอนเสถียรภาพของรัฐบาล โดยใช้ความขัดแย้งทางการเมืองภายในของไทยมาเป็นเครื่องมือในการดำเนินนโยบายต่างประเทศกับไทย และให้การสนับสนุนบุคคลที่รัฐบาลไทยในขณะนั้นเห็นว่าเป็นฝ่ายตรงข้ามทางการเมือง ซึ่งย่อมส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์โดยรวมระหว่างไทยกับกัมพูชาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้”

ท่านกล่าวต่อไปอีกว่า “แม้ความสัมพันธ์และความร่วมมือระหว่างไทยกับกัมพูชาในด้านอื่นๆ ยังคงดำเนินไปโดยดี แต่ฝ่ายกัมพูชาพยายามยกระดับปัญหาข้อพิพาทด้านเขตแดนบริเวณปราสาทพระวิหารกับไทยขึ้นสู่เวทีระหว่างประเทศ ทั้งในกรอบอาเซียน และสหประชาชาติ (คณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ) เสมอ แต่ฝ่ายไทยได้ยืนยันท่าทีและแสดงให้ประชาคมระหว่างประเทศเห็นว่า เรื่องดังกล่าวเป็นปัญหาที่ควรได้รับการแก้ไขในระดับทวิภาคีระหว่างประเทศคู่ขัดแย้ง จนในที่สุด เมื่อวันที่ ๒๘ เม.ย.๒๕๕๔ กัมพูชาได้ยื่นเรื่องขอให้ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศตีความคำพิพากษากรณีปราสาทพระวิหารเมื่อปี ๒๕๐๕ เพื่อให้ตัดสินว่า เขตแดนบริเวณดังกล่าว เป็นไปตามแผนที่มาตราส่วน ๑: ๒๐๐,๐๐๐ ที่ฝ่ายกัมพูชายึดถือ”

ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ต่อไปเพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ ๓ เพื่อศึกษาบทบาทของอาเซียนต่อกรณีความขัดแย้งระหว่างไทยกับกัมพูชา ผู้วิจัยได้เริ่มคำถามในประเด็น “ประเทศที่ให้การสนับสนุนกัมพูชาในเวทินานาชาติ และอาเซียนมีบทบาทเป็นอย่างไร”

ท่านพิชยพันธุ์ ชาญภูมิคูล ให้สัมภาษณ์ต่อไปอีกว่า “ภายหลังการปะทะกันระหว่างไทยกับกัมพูชา ทั้งสองฝ่ายพยายามออกแถลงการณ์ชี้แจงข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น โดยไทยได้เชิญคณะทูตานุทูตประเทศสมาชิกอาเซียน (ยกเว้นกัมพูชา) และประเทศสมาชิกถาวรของ UNSC ๕ ประเทศ รวมทั้งประเทศที่มี หรืออาจมีบทบาทสำคัญในเรื่องดังกล่าวมารับฟังข้อเท็จจริงและท่าทีของไทย ซึ่งประเทศส่วนใหญ่จะสงวนท่าทีไม่โน้มน้าวเข้าข้างฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด และสนับสนุนการเจรจาหารือระหว่างสองประเทศเพื่อหาทางยุติปัญหาโดยสันติวิธี”

“นอกจากนี้ UNSC ไทยพยายามใช้ความอดทนอดกลั้น และดำเนินนโยบายที่จะใช้กลไกทวิภาคีที่มีอยู่ตามกรอบต่างๆ เช่น คณะกรรมการชายแดนทั่วไปไทย-กัมพูชา (GBC) คณะกรรมการร่วมไทย-กัมพูชา (JC) เพื่อเป็นช่องทางในการหารือแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งระหว่างกันโดยสันติวิธี แต่ฝ่ายกัมพูชาปฏิเสธที่จะประชุมร่วมกับฝ่ายไทย และต้องการที่จะนำเรื่องประเด็นปัญหาคความขัดแย้งระหว่างกันเสนอในเวทีระหว่างประเทศ โดยเฉพาะคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ โดยกัมพูชามีหนังสือถึงประธาน UNSC ขอให้จัดการประชุมโดยด่วนเพื่อยับยั้งการ

รุกรานของไทย ซึ่งในวันที่ ๗ ก.พ. ๒๕๕๔ มีการประชุม UNSC แบบปิด และประธาน UNSC ได้หยิบยกประเด็นความขัดแย้งระหว่างไทยกับกัมพูชาขึ้นหารือ โดยที่ประชุมเห็นว่า ยังมีกลไก และความพยายามไกล่เกลี่ยความขัดแย้งในระดับทวิภาคีและภูมิภาค จึงควรรอพัฒนาการระหว่างทั้งสองประเทศก่อน อย่างไรก็ดี ในวันที่ ๑๔ ก.พ. ๒๕๕๔ UNSC ได้จัดการประชุมขึ้นเนื่องจากทุกประเทศสมาชิกสหประชาชาติ มีสิทธิยื่นขอให้ UNSC พิจารณาประเด็นด้านสันติภาพและความมั่นคงที่เกี่ยวข้องกับอำนาจหน้าที่ของ UNSC โดยเชิญ รมว. กระทรวงต่างประเทศ ไทย กัมพูชา และอินโดนีเซีย (ในฐานะประธานอาเซียน) ร่วมชี้แจงประเด็นปัญหา ซึ่งที่ประชุมได้มีแถลงการณ์ (Press Statement) เรียกร้องให้ทั้งสองฝ่ายใช้ความอดกลั้นที่สุด และหลีกเลี่ยงการใช้ความรุนแรง โดยขอให้มีการหยุดยิงอย่างถาวร และแก้ไขปัญหาย่างสันติโดยการเจรจา ซึ่ง UNSC สนับสนุนให้อาเซียนมีบทบาทสนับสนุนในเรื่องนี้”

ท่านให้สัมภาษณ์ต่อไปว่า “อาเซียน ภายหลังการประชุม UNSC ดังกล่าวข้างต้น เมื่อวันที่ ๒๒ ก.พ. ๒๕๕๔ อินโดนีเซียในฐานะประธานอาเซียนได้จัดการประชุมมนตรีต่างประเทศอาเซียนอย่างไม่เป็นทางการ (INFORMAL ASEAN MINISTERIAL MEETING) ณ กรุงจาการ์ตา ซึ่งภายหลังการประชุม ประธานอาเซียนได้ออกแถลงการณ์เรียกร้องให้ไทยและกัมพูชากลับมาเจรจาทวิภาคีกันต่อไปตามกลไกทวิภาคีที่มีกันอยู่ โดยอินโดนีเซีย ในฐานะประธานอาเซียนปัจจุบัน มีบทบาทตามความเหมาะสม และยินดีที่จะมีการประชุม JBC และ GBC ในอนาคตในวันที่จะกำหนดต่อไป”

“ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า ประเทศสมาชิกอาเซียน โดยเฉพาะอินโดนีเซีย และ UNSC ให้การสนับสนุนไทยและกัมพูชาในเวทีระหว่างประเทศ โดยปรารถนาที่จะเห็นทั้งสองประเทศแก้ไขปัญหาคือขัดแย้งได้อย่างสันติวิธี โดยการเจรจาดูตามกลไกที่มีอยู่”

ผู้วิจัย “ท่านรับการขึ้นทะเบียนมรดกโลกของกัมพูชามีสาเหตุหลักๆ จากอะไร”

ท่านพิชยพันธุ์ ชาญภูมิคต กล่าวต่อไปอีกว่า “ประเทศสมาชิก UNESCO สามารถเสนอโบราณสถานหรือสถานที่ท่องเที่ยวธรรมชาติในประเทศของตนขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกได้ หากมีคุณสมบัติครบถ้วนตามข้อกำหนด อย่างไรก็ตาม กรณีกัมพูชาเสนอขึ้นทะเบียนปราสาทพระวิหารเป็นมรดกโลก มีปัญหาเนื่องจากความไม่ชัดเจนของแนวชายแดน ซึ่งไทยเห็นว่า น่าจะเสนอขึ้นทะเบียนร่วมกัน เพราะมีโบราณสถานบางแห่งที่อยู่ในแนวชายแดนของสองประเทศ ก็มีการเสนอขึ้นทะเบียนร่วมกัน เช่น กรณีสหรัฐฯ และแคนาดาเสนอ Waterston-Glacier International Peace Park เป็นมรดกโลกทางธรรมชาติร่วมกัน”

ท่านพิชยพันธุ์ ชาญภูมิคต กล่าวต่อไปอีกว่า “การที่กัมพูชาเสนอปราสาทพระวิหารขึ้นทะเบียนอาจเป็นเพราะต้องการความช่วยเหลือทั้งในรูปแบบของผู้เชี่ยวชาญ วิชาการ และงบประมาณสำหรับบูรณะ จาก UNESCO เพื่อปรับปรุงโบราณสถานและต้องการเปิดปราสาทพระ

วิหารเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของประเทศ อย่างไรก็ตาม ปมความขัดแย้งทางประวัติศาสตร์และความรู้สึกระหว่างกัน ทำให้กัมพูชาไม่ต้องการขึ้นทะเบียนร่วมกับไทย เพราะหากทำเช่นนั้น อาจเกิดกระแสต่อต้านรัฐบาลในกัมพูชาได้ ขณะที่ไทยก็ไม่อาจยอมรับการดำเนินการดังกล่าวของกัมพูชาได้เช่นกัน นอกจากนี้ ฝ่ายกัมพูชาน่าจะเห็นว่า ปราสาทพระวิหารเป็นของตน ซึ่งศาลยุติธรรมระหว่างประเทศก็ได้ตัดสินแล้ว จึงไม่มีความจำเป็นที่กัมพูชาต้องพัฒนาร่วม หรือแบ่งปันผลประโยชน์ใดๆ กับฝ่ายไทย”

ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ต่อไปอีกว่า “พื้นที่ทับซ้อน ๔.๖ ตารางกิโลเมตร ใช้เป็นสาเหตุสำคัญของความขัดแย้งหรือไม่ อะไรคือสาเหตุที่แท้จริงของความขัดแย้ง”

ท่านพิชยพันธุ์ ชาญภูมิคูล ให้สัมภาษณ์ต่อไปว่า “พื้นที่ดังกล่าวเป็นเพียงส่วนหนึ่งของปัญหาความขัดแย้ง ไม่น่าจะเป็นสาเหตุสำคัญของความขัดแย้ง แต่ก็มีส่วนที่กระตุ้นชาตินิยม และเพิ่มกระแสต่อต้าน รวมทั้งทำให้มีการรวมตัวของกลุ่มคัดค้านมากขึ้น เนื่องจากเกรงว่าจะมีปัญหาเรื่องการสูญเสียดินแดนของไทย นอกจากนี้ สาเหตุสำคัญน่าจะมาจากการขึ้นทะเบียนปราสาทพระวิหารเพียงฝ่ายเดียว ที่ทำให้เกิดการต่อต้านของมวลชนไทยเนื่องจากมีความกังวลว่า ไทยอาจเสียเปรียบและสูญเสียดินแดนมากขึ้น เนื่องจากการขึ้นทะเบียนมรดกโลก ต้องมีการกำหนดพื้นที่โดยรอบสำหรับการบริหารจัดการและอนุรักษ์โบราณสถาน”

ท่านพิชยพันธุ์ ชาญภูมิคูล กล่าวต่อไปอีกว่า “เหตุการณ์รุนแรงมากขึ้น เนื่องจากการปลุกกระแสชาตินิยมโดยกลุ่มการเมืองของทั้งสองประเทศ มีการคำนวณพื้นที่ที่ไทยอาจสูญเสียหากยึดถือตามแผนที่ของกัมพูชา เปรียบเทียบกับแผนที่ที่ฝ่ายไทยยึดถือจนเกิดพื้นที่ที่ต่างฝ่ายต่างอ้างสิทธิทับซ้อนกันเป็นบริเวณประมาณ ๔.๖ ตารางกิโลเมตรขึ้น และประเด็นดังกล่าวได้ถูกนำมาผูกโยงเพื่อใช้ประโยชน์ทางการเมืองภายใน ซึ่งส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ของสองประเทศ”

ผู้วิจัยได้ถามถึงบทบาทของอาเซียนต่อกรณีความขัดแย้งระหว่างไทยกับกัมพูชาท่านมีความคิดเห็นอย่างไร และอาเซียน โดยเฉพาะอินโดนีเซียจะช่วยแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างไทยกับกัมพูชาได้หรือไม่”

ท่านพิชยพันธุ์ ชาญภูมิคูล กล่าวต่อไปอีกว่า “อาเซียน และอินโดนีเซียในฐานะอดีตประธานอาเซียนในปี ๒๕๕๔ มีบทบาทในการช่วยสนับสนุนเสริมสร้างบรรยากาศ และอำนวยความสะดวกที่จำเป็น (เช่น ให้ใช้สถานที่ในการจัดประชุมในฐานะประเทศที่สามที่เป็นกลาง) เพื่อให้เกิดการเจรจาหรือทวิภาคีระหว่างไทยและกัมพูชา เพื่อแก้ไขปัญหาระหว่างกันได้ในระดับหนึ่ง แต่เพราะอาเซียนยึดหลักการไม่แทรกแซงกิจการภายในซึ่งกันละกัน ทำให้อาเซียนไม่อาจบังคับใช้มาตรการใดๆ ที่จะบังคับคู่กรณีทั้งสองประเทศได้ อย่างไรก็ตาม บทบาทที่สำคัญของอาเซียน

และประเทศสมาชิกคือการช่วยเสริมสร้างบรรยากาศที่เอื้ออำนวยให้ไทยกับกัมพูชาเจรจาหาทางออกโดยสันติร่วมกันได้”

ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ต่อไปอีกว่า “อาเซียนมีบทบาทอย่างไรบ้างต่อความขัดแย้งของทั้งสองประเทศ”

ท่านพิชยพันธุ์ ชาญภูมิคต กล่าวต่อไปอีกว่า “ไทยได้ย้ายกับที่ประชุม UNSC เสมอว่า ปัญหาข้อพิพาทกับกัมพูชาเป็นเรื่องที่สามารถเจรจาแก้ไขปัญหาร่วมกันได้ โดยผ่านกลไกทวิภาคี และภูมิภาค ซึ่งก็คือ อาเซียน ในช่วงเดือน ก.พ.๒๕๕๔ อินโดนีเซียในฐานะประธานอาเซียนได้พยายามหาทางแก้ไขปัญหาระหว่างไทยกับกัมพูชาอย่างต่อเนื่อง เช่น การเป็นเจ้าภาพจัดการประชุม รัฐมนตรีอาเซียนอย่างไม่เป็นทางการ (IAMM) ณ กรุงจาการ์ โดยที่ประชุมเห็นชอบต่อถ้อยแถลงของประธานอาเซียน กล่าวคือ (๑) ยินดีที่ไทยและกัมพูชาจะเชิญผู้สังเกตการณ์จากอินโดนีเซียไปยังพื้นที่ในแต่ละฝ่ายที่ได้รับผลกระทบจากการสู้รบ และเพื่อสังเกตการณ์การปฏิบัติตามคำมั่นของสองฝ่ายที่จะหลีกเลี่ยงความขัดแย้งด้วยอาวุธ และ (๒) เรียกร้องให้ไทยและกัมพูชากลับมาเจรจาทวิภาคีกันในโอกาสแรก โดยการมีส่วนร่วมอย่างเหมาะสมของอินโดนีเซีย ซึ่งเป็นประธานอาเซียนในขณะนั้น อย่างไรก็ตาม การเชิญผู้สังเกตการณ์จากอินโดนีเซียมาบริเวณชายแดนไทย-กัมพูชาตามผลการประชุม IAMM จะต้องมีการจัดทำ Terms of Reference (TOR) เกี่ยวกับผู้สังเกตการณ์ เพื่อกำหนดกรอบขอบเขตหน้าที่และแนวทางการปฏิบัติ”

ท่านพิชยพันธุ์ ชาญภูมิคต กล่าวต่อไปอีกว่า “เมื่อศาลโลกออกคำสั่งมาตรการชั่วคราวกรณีปราสาทพระวิหาร และกำหนดเขตปลอดทหารชั่วคราว เมื่อวันที่ ๑๙ กรกฎาคม ๒๕๕๔ โดยให้ไทยกับกัมพูชาดำเนินการตามความร่วมมือที่ทั้งสองฝ่ายได้ตกลงกันในกรอบอาเซียน โดยเฉพาะเรื่องการให้มีผู้สังเกตการณ์อินโดนีเซียเข้ามาสังเกตการณ์ในเขตปลอดทหารชั่วคราว (ซึ่งต่อมาหลังการประชุม GBC ไทย-กัมพูชา ครั้งที่ ๘ เมื่อวันที่ ๒๑ ธ.ค.๒๕๕๔ ณ กรุงพนมเปญ ไทยและกัมพูชาได้เห็นชอบร่วมกันให้ปรับรูปแบบเป็น “คณะผู้สังเกตการณ์ร่วม” ประกอบด้วยผู้สังเกตการณ์จากไทย กัมพูชา และอินโดนีเซีย ซึ่งฝ่ายอินโดนีเซียและอาเซียนพร้อมสนับสนุนข้อตกลงใดๆ ของไทยและกัมพูชา)”

ท่านพิชยพันธุ์ ชาญภูมิคต กล่าวต่อไปอีกว่า “นอกจากนี้ อินโดนีเซียยังมีส่วนสนับสนุนการจัดการประชุมคณะกรรมการจัดการเขตแดนร่วมไทย-กัมพูชา (JBC) ที่เมืองโบเกอร์ ประเทศอินโดนีเซีย เมื่อเดือน เม.ย.๒๕๕๔ เพื่อให้มีความคืบหน้าในการแก้ไขปัญหาระหว่างกัน และเพื่อให้เป็นไปตามถ้อยแถลงของประธานอาเซียน”

ผู้วิจัยสัมภาษณ์ต่อไปอีกว่า “องค์การสหประชาชาติหรือประเทศมหาอำนาจ โดยเฉพาะฝรั่งเศส จะมีท่าทีหรือบทบาทอย่างไรบ้าง”

ท่านพิชยพันธุ์ ชาญภูมิคต กล่าวต่อไปอีกว่า “ไทยย่อมไม่ต้องการให้องค์การสหประชาชาติหรือประเทศมหาอำนาจเข้ามาแทรกแซงกระบวนการแก้ไขปัญหาคือพิพาทระหว่างกัน เมื่อทั้งสองฝ่ายยังสามารถเจรจาแก้ไขปัญหาร่วมกันได้ การเข้ามามีบทบาทของประเทศมหาอำนาจในการแก้ไขปัญหาคือพิพาทระหว่างประเทศ ไม่ได้หมายความว่า จะได้ผลเสมอไป ดังจะเห็นตัวอย่างเช่น กรณีการแก้ไขปัญหาคาบสมุทรเกาหลี ปัญหาอิรัก ในทางตรงกันข้าม การแทรกแซงอาจก่อให้เกิดผลกระทบในทางลบมากกว่าผลดี ความสำเร็จในการแก้ไขปัญหายูที่ทั้งสองฝ่ายมีความพร้อมจะเจรจาร่วมกันเพื่อแก้ปัญหามากน้อยเพียงใด ทั้งนี้ บทบาทของสหประชาชาติในเรื่องนี้ได้กล่าวถึงด้วยแล้วข้างต้น” นอกจากนี้ที่ท่านกล่าวต่อไปอีกว่า “สำหรับประเทศฝรั่งเศส ซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องกับข้อพิพาทด้านเขตแดนระหว่างไทยและกัมพูชาเนื่องจากเป็น “ผู้จัดทำแผนที่” และร่วมลงนามสนธิสัญญาด้านเขตแดนกับไทยซึ่งกัมพูชาสืบทอด มีท่าทีที่ระมัดระวังในเรื่องนี้ เนื่องจากมีความสัมพันธ์และความร่วมมือในด้านต่างๆที่ดีกับไทยเช่นกัน โดยในการหารือกับฝ่ายไทย ฝรั่งเศสยืนยันสนับสนุนการแก้ไขปัญหโดยสันติวิธี และการเจรจาระหว่างสองประเทศ อย่างไรก็ตาม ฝรั่งเศสสนับสนุนการใช้ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศเป็นทางเลือกหนึ่งในการหาทางออกของปัญหา เนื่องจากเห็นว่าเป็นกลไกแก้ปัญหาคือพิพาทโดยสันติวิธีที่กลไกหนึ่ง”

ผู้วิจัยสัมภาษณ์ต่อไปว่า “ประชาคมอาเซียนจะสามารถช่วยแก้ไขปัญหาคือความขัดแย้งในพื้นที่ทับซ้อนหรือไม่”

ท่านพิชยพันธุ์ ชาญภูมิคต กล่าวต่อไปอีกว่า “ปัญหาของไทยกับกัมพูชามีความซับซ้อนและมีความเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์และความรู้สึกระหว่างคนในชาติมาก ปมประเด็นปัญหามีความลึกซึ้ง และมีบริบทในเรื่องความมั่นคงตามแนวชายแดนซึ่งประชาคมอาเซียนไม่น่าจะอยู่ในสถานะที่แก้ไขปัญหามากเกินกว่าความจำเป็น นอกจากนี้ ฝ่ายไทยไม่ต้องการให้ประชาคมอาเซียนเข้ามาแทรกแซงในเรื่องการแก้ไขปัญหากับกัมพูชา และต้องการแก้ไขปัญหในกรอบทวิภาคีมากกว่า ในขณะที่ฝ่ายกัมพูชาต้องการให้บุคคลที่สาม โดยเฉพาะองค์การสหประชาชาติหรือประเทศมหาอำนาจเข้ามาแทรกแซงในเรื่องนี้ เพื่อกดดันไทย ให้ปฏิบัติตามมาตรการต่างๆ เช่น คำสั่งมาตรการชั่วคราวของศาลโลก ก็ถือว่าตัวอย่างหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นว่า กัมพูชาต้องการให้ต่างชาติเข้ามาแทรกแซงในเรื่องนี้ และไม่ต้องการเจรจาแก้ไขปัญหในกรอบทวิภาคีกับไทย” ท่านกล่าวเสริม “สำหรับอาเซียน ซึ่งยึดถือหลักการไม่แทรกแซงกิจการภายในของกันและกัน (ปรากฏในกฎบัตรอาเซียน) และใช้การตัดสินใจแบบฉันทามติ (ซึ่งสะท้อนถึงการเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และให้ความสำคัญกับผลประโยชน์ของประเทศอย่างสูง) มีท่าทีชัดเจนที่จะสนับสนุนการเจรจาหารือโดยสันติวิธีระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้อง”

ผู้วิจัย ได้ถามในประเด็น “กรณีกัมพูชา ไทยเข้าเป็นประชาคมอาเซียนปี ๒๕๕๘ ท่านคิดว่าปัญหาเขาพระวิหารจะเป็นอย่างไร”

ท่านพิชยพันธุ์ ชาัญญุมิตล กล่าวต่อไปอีกว่า “โดยที่ในช่วงนี้ ปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับกัมพูชามีพัฒนาการในทางบวก และทั้งสองฝ่ายหันมาเจรจาในกรอบทวิภาคีร่วมกันมากขึ้น ดังนั้น เมื่อทั้งสองประเทศเข้าเป็นประชาคมอาเซียนโดยสมบูรณ์ในปี ๒๕๕๘ น่าจะเป็นตัวแปรประการหนึ่งที่จะช่วยทำให้ทั้งสองฝ่ายต้องเจรจากันมากขึ้น และไม่ใช่กำลังในการไขปัญหาเนื่องจากแรงกดดันของประชาคมอาเซียนจะมีมากขึ้นกว่าเดิมที่เป็นการรวมตัวในรูปองค์การระหว่างประเทศ การเป็นประชาคมจะทำให้มีความใกล้ชิดกันมากขึ้น และเมื่อเกิดปัญหากระทบกระทั่งระหว่างประเทศสมาชิกลำบากจะทำให้ประเทศอื่นๆต้องการกดดันให้ทั้งสองฝ่ายแก้ไขปัญหาระหว่างกันโดยเร็ว เพื่อรักษาภาพลักษณ์ของประชาคมโดยรวม”

ท่านพิชยพันธุ์ ชาัญญุมิตล กล่าวอีกว่า “การเป็นประชาคมอาเซียนอาจมีส่วนช่วยในการบรรเทาปัญหาปราสาทพระวิหารลงไปได้ อย่างไรก็ตาม ปัญหาดังกล่าวยังคงมีอยู่ โดยเฉพาะในด้านความรู้สิทธิขาดินิยมและยังคงมีความเปราะบางอยู่เช่นเดิม

ผู้วิจัย ได้ถาม “ประโยชน์ด้านเศรษฐกิจและการท่องเที่ยว สองประเทศจะร่วมมือกันหรือไม่”

ท่านพิชยพันธุ์ ชาัญญุมิตล กล่าวตอบว่า “แม้ผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจ และการท่องเที่ยวจะมีแรงจูงใจที่อาจช่วยให้สองประเทศสามารถเจรจาและแสวงหาความร่วมมือร่วมกันได้ อย่างไรก็ตาม ทศนคติและแนวคิดเรื่องชาตินิยมที่ถูกปลูกฝังอยู่ในจิตสำนึกของคนในชาติทั้งสองเป็นเวลานานยังเปราะบางและหากถูกปลุกเร้าขึ้นมาอีก ย่อมทำให้เกิดกระแสต่อต้าน และไม่สามารถเจรจาร่วมกันได้” ท่านยังกล่าวต่อไปว่า “ในกรณีของกัมพูชาอาจทำได้ง่ายกว่า เพราะมีลักษณะการปกครองแบบ top down เมื่อผู้นำระดับสูงต้องการผลักดันให้มีการเจรจาในเรื่องนี้ร่วมกัน ก็ย่อมสามารถทำได้ และในกรณีของไทย ต้องการที่จะเจรจาเพื่อพัฒนาและใช้ประโยชน์ในพื้นที่ร่วมกันอยู่แล้ว”

ผู้วิจัย ได้ถามในประเด็น “ความเป็นไปได้ของการทำเขตพื้นที่ปลอดทหาร ท่านคิดว่าจะเป็นอย่างไร”

ท่านพิชยพันธุ์ ชาัญญุมิตล กล่าวต่อไปอีกว่า “ขึ้นอยู่กับนโยบายด้านความมั่นคง และความไว้วางใจกันของทั้งสองฝ่าย” นอกจากนี้ “พื้นที่ในบริเวณดังกล่าวยังมีปัญหาเรื่องเขตแดนที่ไม่ชัดเจน การไม่มีแผนที่บริหารจัดการ/ จัดระเบียบชายแดน (ป้องกันการรุกรานพื้นที่) ปัญหาภัยระเบิด ยาเสพติด ลักลอบเข้าเมืองผิดกฎหมาย ลักลอบตัดไม้ในเขตป่าสงวน ตลอดจนปัญหาอาชญากรรมข้ามชาติระหว่างกัน ซึ่งอาจไม่สามารถควบคุมได้โดยตำรวจ/ ดชด./ จนท.ปกครอง

ดังนั้น ทหารอาจต้องยังคงบทบาทอยู่ อย่างไรก็ตาม การปฏิบัติตามคำสั่งมาตรการชั่วคราวของศาลโลกก็เป็นสิ่งที่ไทยควรพิจารณาและให้ความสำคัญ เพื่อผลประโยชน์สูงสุดด้านคดีในกรอบของศาลฯ โดยการปฏิบัติตามเพื่อแสดงให้เห็นถึงเจตนารมณ์ที่จะแก้ไขปัญหาอย่างยั่งยืน จะเป็นประโยชน์ในรูปคดีกับไทย เนื่องจากคำสั่งมาตรการชั่วคราวฯ ไม่กระทบหรือเปลี่ยนแปลงสิทธิใดๆ ของแต่ละประเทศที่มีหรืออาจมี และจะสิ้นสุดไปเมื่อศาลมีคำตัดสิน”

ผู้วิจัย ได้สัมภาษณ์ถึงประเด็น “วิธีลดความขัดแย้งระหว่างประเทศควรทำอย่างไร”

ท่านพิชยพันธุ์ ชาญภูมิคต กล่าวต่อไปอีกว่า “การเสริมสร้างความไว้เนื้อเชื่อใจกัน โดยการดำเนินนโยบายต่างประเทศแบบที่มุ่งเน้น soft power คือ การให้ความช่วยเหลือทางด้านวิชาการ การพัฒนาความเชื่อมโยงของเส้นทางคมนาคม การส่งเสริมการติดต่อระหว่างกัน โดยเฉพาะในระดับภาคธุรกิจและประชาสังคม เพื่อให้ทั้งสองฝ่ายเห็นผลประโยชน์ร่วมกันที่เป็นรูปธรรม นอกจากนี้ควรมีการสร้าง ความเข้าใจและปลูกฝังทัศนคติที่ดีระหว่างกัน รวมถึงการส่งเสริมการรู้เขารู้เรา ซึ่งการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนอาจเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ไทยมีความรู้และความเข้าใจประเทศเพื่อนบ้านได้มากขึ้น เพราะปัจจุบันประเทศเพื่อนบ้านมีความใกล้ชิดและรู้จักไทยมากกว่าที่ไทยจะรู้จักเพื่อนบ้านย่อมทำให้ไทยมีความเสียเปรียบ”

ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ในประเด็น “การเจรจาวิภาคิจะช่วยแก้ไขปัญหาหรือไม่ ในเมื่อการเมืองทั้งสองประเทศขึ้นอยู่กับผลประโยชน์ของประเทศเป็นหลัก”

ท่านพิชยพันธุ์ ชาญภูมิคต กล่าวต่อไปอีกว่า “การเจรจาวิภาคิเป็นกลไกที่สำคัญที่สุดในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งระหว่างกัน โดยทั้งสองประเทศสามารถหารือเพื่อแสวงแนวทางแก้ไขปัญหที่ยอมรับได้ของทั้งสองฝ่าย อย่างไรก็ดี แม้ว่าการเจรจาทั้งสองประเทศย่อมต้องการรักษาซึ่งผลประโยชน์สูงสุดที่ตนจะได้รับ แต่บางเวลาต่างฝ่ายต่างต้องรู้จักให้และรับเพื่อให้เกิดผล win-win ร่วมกัน หากต่างฝ่ายต้องการเอาแต่ผลประโยชน์ของตนอยู่ฝ่ายเดียว โดยไม่สนใจที่จะเกื้อกูลกัน การเจรจาย่อมไม่เกิดผลสำเร็จ เมื่อการเจรจาวิภาคิไม่ได้ผล ก็มีความเสี่ยง/ความจำเป็นที่จะต้องขยายการเจรจาไปในระดับภูมิภาคและนานาชาติ ซึ่งข้อเสีย คือ ภูมิภาคจะไม่สามารถควบคุมผลลัพธ์หรือตัดสินใจในประเด็นที่เป็นผลประโยชน์ของชาติตนเองได้ เพราะประเทศที่สามหรือองค์การระหว่างประเทศ จะเข้ามามีบทบาทในการช่วยเจรจาไกล่เกลี่ยหาข้อยุติและผลลัพธ์ ซึ่งอาจต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ของประเทศที่สาม/ องค์การระหว่างประเทศนั้นๆ ประกอบด้วย นอกจากนี้ แม้จะมีการเจรจาแก้ไขปัญหาในระดับระหว่างประเทศ แต่หลายตัวอย่างของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในโลกปัจจุบัน เช่น กรณีคาบสมุทรเกาหลี จะเห็นว่า หากทั้งสองประเทศไม่สามารถตกลงกันได้ ก็ยากที่จะแก้ไขปัญหาร่วมกันได้”

ผู้วิจัย แล้วท่านมีความคิดเห็นอย่างไร “เกี่ยวกับ แนวทางแก้ไขปัญหาไทยกับกัมพูชา ควรทำอะไร ถึงจะเป็นทางออกที่ดี”

ท่านพิชยพันธุ์ ชาญภูมิคล ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางระยะสั้น

๑. การสร้างความเข้าใจของสาธารณชนให้ตระหนักรู้เกี่ยวกับคำตัดสินของศาลโลก ในปี ๒๕๐๕ และคำตัดสินในอนาคตอันใกล้ เพื่อเตรียมความพร้อมของประชาชนว่า ไม่ว่าผลคำตัดสินจะเป็นเช่นไร สิ่งที่ไทยควรให้ความสำคัญคือ ไทยและกัมพูชายังคงต้องเป็นเพื่อนบ้าน กันต่อไป และไม่อาจย้ายบ้านหนีกันได้ ดังนั้น ทั้งสองฝ่ายจำเป็นต้องยอมรับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ให้ได้

๒. ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างกัน โดยเฉพาะในบริเวณชายแดน กลุ่มประเทศที่อาศัย อยู่ตามแนวชายแดนคือคนที่จะต้องได้รับผลกระทบต่อปัญหาความขัดแย้งระหว่างกันที่เกิดขึ้น จึงควรให้ความสำคัญกับกลุ่มคนเหล่านี้” สำหรับแนวทางระยะยาว

๓. สร้างเสริมทัศนคติที่ดีระหว่างกัน ด้วยการปลูกฝังค่านิยมใหม่ๆ ความรู้สึกใหม่ๆ เกี่ยวกับความสัมพันธ์ไทยกับประเทศเพื่อนบ้านในปัจจุบัน โดยไม่มุ่งเน้นอดีต/ ประวัติศาสตร์ ในเชิงชาตินิยม

ผู้วิจัย “ขอขอบคุณท่านมากครับ ที่สละเวลาให้ข้อมูล”

จากการสัมภาษณ์ท่านพิชยพันธุ์ ชาญภูมิคล ผู้วิจัยสังเคราะห์ได้ว่า ในทัศนะของ มอร์เกนธอ การเลือกสรรนโยบายจากมุมมองผลประโยชน์และอำนาจนอกจากจะทำให้รู้ได้ หนทางที่มีเหตุผลที่สุดในการดำเนินนโยบายต่างประเทศ การประสานผลประโยชน์แห่งชาติจึงเป็น การสะท้อนการประสานมาตรฐานทางศีลธรรมของชาติต่างๆ มอร์เกนธอกลับแสดงให้เห็นว่าการ ยึดถือผลประโยชน์และอำนาจในการดำเนินนโยบายต่างประเทศ ในที่สุดแล้วจะนำไปสู่ความเข้าใจ ระหว่างกันและกันระหว่างประเทศต่างๆ ในโลก และสามารถบรรเทาความรุนแรงในการต่อสู้ใน เวทีการเมืองระหว่างประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพว่าการยึดถือหลักศีลธรรมสากล ดังนั้นการ สร้างความเข้าใจของสาธารณชนให้ตระหนักรู้เกี่ยวกับคำตัดสินของศาลโลกในปี ๒๕๐๕ และ คำตัดสินในอนาคตอันใกล้ เพื่อเตรียมความพร้อมของประชาชนว่า ไม่ว่าผลคำตัดสินจะเป็นเช่นไร สิ่งที่ไทยควรให้ความสำคัญคือ ไทยและกัมพูชายังคงต้องเป็นเพื่อนบ้านกันต่อไป และไม่อาจย้าย บ้านหนีกันได้ ดังนั้น ทั้งสองฝ่ายจำเป็นต้องยอมรับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นให้ได้

ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ ท่าน เกียรติคุณ ชาติประเสริฐ (รองปลัด กระทรวงต่างประเทศ) เมื่อ วันที่ 7 กรกฎาคม พ.ศ. 2555 ประเด็นการสัมภาษณ์ แบ่งออกเป็น ๒ ประเด็นตามวัตถุประสงค์ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ ๑ เพื่อศึกษาความเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมระหว่างประเทศ และ ภายในประเทศซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญต่อการส่งผลกระทบต่อความขัดแย้งระหว่างไทยกับกัมพูชา

ผู้วิจัยได้เรียนสัมภาษณ์ท่านว่า “ปัจจัยสภาพแวดล้อมที่เป็นสาเหตุสำคัญให้กัมพูชากับไทยขัดแย้งกันเรื่องเขาพระวิหาร”

ท่านรองปลัดกระทรวงต่างประเทศ ท่าน เกียรติคุณ ชาติประเสริฐ ได้ตอบคำถามว่า

“ประการแรก การปลูกฝังลัทธิชาตินิยมแบบผิดๆ ทั้งสองประเทศได้ปลูกฝังเด็กและเยาวชนให้มีความรักชาติ ผ่านการให้การศึกษาประวัติศาสตร์โดยการยกย่องผู้นำในอดีตของตน ควบคู่ไปกับการให้ข้อมูลเชิงลบเกี่ยวกับผู้นำของประเทศเพื่อนบ้านที่เคยเป็นปรปักษ์กันในอดีต ส่งผลให้ประชาชนซึมซับความเกลียดชังประเทศเพื่อนบ้าน เล่น คนไทยมักจะเชื่อว่าพม่าชอบมา รุกรานไทย หรือในกรณีกัมพูชา คนไทยมักจะพูดกันติดปากว่า พระมหากษัตริย์ของไทยเคยให้ความช่วยเหลือเจ้าฝ่ายเขมรกอบกู้ชาติ แต่เจ้าเขมรกับทรยศหักหลังไทยและแข็งเมืองในเวลาต่อมา คนเขมรจึงเป็นที่ไว้วางใจไม่ได้ เป็นต้น

ประการที่สอง การใช้ลัทธิชาตินิยมเป็นเครื่องมือในการต่อสู้ทางการเมืองภายในประเทศ ทั้งสองประเทศมีการแข่งขันการเมืองภายในประเทศที่เข้มข้น มีการช่วงชิงอำนาจระหว่างกลุ่มอำนาจหลายๆฝ่ายมาอย่างต่อเนื่อง และนักการเมืองจำนวนหนึ่ง เลือกที่จะใช้กระแสชาตินิยมเป็นเครื่องมือในการทำลายล้างฝ่ายตรงข้าม ซึ่งส่งผลกระทบอย่างร้ายแรงต่อความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศ

ผู้วิจัยได้เรียนสัมภาษณ์ท่านต่อไปอีกว่า “สภาพแวดล้อมการเมืองระหว่างประเทศระหว่างไทยกับกัมพูชาเป็นอย่างไร”

ท่านท่าน เกียรติคุณ ชาติประเสริฐ ได้กล่าวต่อไปอีกว่า “สภาพพื้นฐานของความสัมพันธ์ไทยและกัมพูชาไม่ต่างจากความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้านอื่นๆ ที่มีดินแดนติดกัน กล่าวคือ มีความหวาดระแวงกันในระดับหนึ่ง แต่สำหรับในกรณีประเทศเพื่อนบ้านอื่นๆ ได้มีความร่วมมือกันในด้านต่างๆหลากหลายเพื่อผลประโยชน์ร่วมกัน ในขณะที่ความสัมพันธ์ไทย-กัมพูชาตกอยู่ในสถานะตึงเครียดมาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งความขัดแย้งทางการเมืองภายในของไทยในช่วงหลายปีที่ผ่านมา ได้ส่งผลกระทบอย่างร้ายแรงต่อความสัมพันธ์ไทย-กัมพูชา” (ผมมีข้อสังเกต ไทย-ลาว เคยปะทะกันโดยใช้กำลังทหารเต็มรูปแบบในสงครามบ้านร่มเกล้า แต่ปัจจุบันไทย-ลาว มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิด ไทยได้ให้ความช่วยเหลือทางวิชาการและด้านการเงินแก่ลาวมาอย่างต่อเนื่อง ความสัมพันธ์ไทย-ลาวสามารถก้าวข้ามความขัดแย้งในอดีตได้ เนื่องจากนักการเมืองของไทยไม่ได้เลือกหยิบประเด็นความขัดแย้งไทย-ลาวขึ้นมาเล่นเป็นประเด็นการเมือง) อย่างไรก็ดี รัฐบาลไทยชุดปัจจุบันมีนโยบายที่จะฟื้นฟูความสัมพันธ์กับกัมพูชาอย่างจริงจัง จึงเชื่อว่าน่าจะพัฒนาไปในทางที่ดี”

ผู้วิจัยได้ถามต่อไปอีกว่า “ประเทศที่ให้การสนับสนุนกัมพูชาในเวทีนานาชาติ และอาเซียน”

ท่าน เกียรติคุณ ชาติประเสริฐ ได้ตอบว่า “ไม่มีความเห็นในประเด็นนี้”

ผู้วิจัยได้ถามต่อไปอีกว่า “การขึ้นทะเบียนมรดกโลกของกัมพูชา สาเหตุเล็กๆ เกิดจากอะไร”

ท่าน เกียรติคุณ ชาติประเสริฐ “ผมไม่ขอแสดงความคิดเห็นสำหรับประเด็นนี้ครับ”

ผู้วิจัยได้ถามท่านต่อไปอีกว่า “พื้นที่ทับซ้อน ๔.๖ ตารางกิโลเมตร ใช้เป็นสาเหตุสำคัญของความขัดแย้งหรือไม่ อะไรคือสาเหตุที่แท้จริง”

ท่าน เกียรติคุณ ชาติประเสริฐตอบคำถามว่า “สาเหตุหลักของความขัดแย้งอยู่ที่คน และทัศนคติของคน ไม่ใช่ดินแดน”

ผู้วิจัยได้ถามต่อใน วัตถุประสงค์ที่ ๒ เพื่อศึกษาบทบาทของอาเซียนต่อกรณีความขัดแย้งระหว่างไทยกับกัมพูชา

ขอถามท่านต่อไปนะครับ “อาเซียน โดยเฉพาะอินโดนีเซียจะช่วยแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างไทยกับกัมพูชาหรือไม่”

ท่าน เกียรติคุณ ชาติประเสริฐ ได้ตอบคำถามว่า “อาเซียนเป็นกลไกทางการทูตเชิงป้องกัน (preventive diplomacy) ที่สำคัญของภูมิภาค และมีบทบาทสำคัญอย่างมากในการป้องกันมิให้ความขัดแย้งระหว่างประเทศสมาชิกเกิดบานปลายเป็นการเผชิญหน้าโดยใช้กำลังทหาร กล่าวคือ อาเซียนถือเป็นเวทีที่เปิดโอกาสให้ประเทศคู่กรณีสามารถแสดงความเห็นและความไม่พอใจต่อกรณีพิพาทต่างๆ โดยประเทศสมาชิกอื่นๆ พร้อมทั้งรับฟังและร่วมกันเสนอแนวทางแก้ไขปัญหา แม้ข้อพิพาทจะไม่สามารถหาข้อยุติได้ในกรอบอาเซียน แต่การมีเวทีอาเซียนอยู่ ทำให้คู่กรณีมีความเกรงใจและเลือกที่จะไม่ใช้ความรุนแรงเพื่อแก้ไขปัญหาก็จะส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์ของตนในสายตาประเทศสมาชิกอื่นๆ

สำหรับกรณีคำถามเรื่องบทบาทของอินโดนีเซียในการแก้ไขความขัดแย้งนั้น เห็นว่าอินโดนีเซียในฐานะประธานอาเซียนในขณะนั้น ได้พยายามแสดงบทบาทในการไกล่เกลี่ยความขัดแย้งระหว่างไทย-กัมพูชา ซึ่งถือได้ว่าช่วยลดแรงตึงเครียดระหว่างสองฝ่ายได้ในระดับหนึ่ง อย่างไรก็ตาม การที่ต่อมาความแย้งได้เริ่มคลี่คลายลงน่าจะเป็นผลจากการเปลี่ยนแปลงชั่วคราวการเมืองภายในของไทยมากกว่า”

ผู้วิจัยถามต่อไปอีกว่า “อาเซียนมีบทบาทอย่างไรบ้างต่อความขัดแย้งทั้งสองประเทศ”

ท่านเกียรติคุณ ชาติประเสริฐ ได้ตอบคำถาม “คำตอบเช่นเดียวกับที่ตอบไปก่อนหน้านี้ครับ”

ผู้วิจัย “ขอบคุณครับท่าน”

ผู้วิจัยถามต่อไปอีกว่า “องค์การสหประชาชาติหรือประเทศมหาอำนาจโดยเฉพาะฝรั่งเศส จะมีท่าทีหรือบทบาทอย่างไรบ้าง”

ท่านเกียรติคุณ ชาติประเสริฐ ได้ตอบคำถาม “ไม่มีความเห็น”

ผู้วิจัยถามต่อไปอีกว่า “ประชาคมอาเซียนจะสามารถช่วยแก้ปัญหาความขัดแย้งในพื้นที่ทับซ้อนหรือไม่”

ท่านเกียรติคุณ ชาติประเสริฐ ได้ตอบคำถาม “การที่ไทยและกัมพูชาจะเข้าสู่การเป็นประชาคมอาเซียนยังไม่น่าจะแก้ไขความขัดแย้งในพื้นที่ทับซ้อนได้มากนัก แม้การเคลื่อนที่ของประชาชนข้ามดินแดนจะมีความคล่องตัวมากขึ้น แต่ตราบดีที่ความขัดแย้งยังเกี่ยวข้องโดยตรงกับบูรณภาพของดินแดนก็จะยังมีความตึงเครียดต่อไป ปัจจัยที่สำคัญที่สุดคือ ทศนคติของประชาชนและสถานการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองภายในประเทศของทั้งสองฝ่าย”

ผู้วิจัยถามอีกว่า “กรณีกัมพูชา ไทย เข้าประชาคมอาเซียนปี พ.ศ. ๒๕๕๘ ท่านคิดว่าปัญหาเขาพระวิหารจะเป็นอย่างไร”

ท่านเกียรติคุณ ชาติประเสริฐ ได้ตอบคำถาม “คำตอบก็เหมือนกับที่ตอบไปก่อนหน้านี้ครับ”

ผู้วิจัยถามต่อไปว่า “ประโยชน์ด้านเศรษฐกิจ การท่องเที่ยว สองประเทศจะร่วมมือกันหรือไม่”

ท่านเกียรติคุณ ชาติประเสริฐ ได้ตอบคำถาม “มีความเป็นไปได้อย่างมากที่สองประเทศจะร่วมมือกันในการส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การใช้ระบบ Single visa ซึ่งช่วยให้นักท่องเที่ยวต่างชาติได้รับความสะดวกในการเดินทางเข้าออกไทยและกัมพูชา ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับบรรยากาศทางการเมืองเป็นสำคัญ”

ผู้วิจัยถามต่อไปว่า “ความเป็นไปได้ของการทำเขตพื้นที่ปลอดทหาร ท่านคิดว่าจะเป็นอย่างไร”

ท่านเกียรติคุณ ชาติประเสริฐ ได้ตอบคำถาม “มีความเป็นไปได้ ขึ้นอยู่กับบรรยากาศทางการเมือง หากมีพรรคการเมืองของฝ่ายใดพยายามใช้เรื่องกรณีพิพาทนี้เป็นเครื่องมือจุดกระแสทางการเมืองเพื่อล้มล้างพรรคการเมืองฝ่ายตรงข้าม ก็จะเกิดภาวะตึงเครียดซึ่งส่งผลให้ ฝ่ายทหารจำเป็นต้องตรึงกำลังที่ชายแดน ท่านพูดต่อไปว่า “ไม่มีทหารชาติใดอยากรบกัน แต่หากสถานการณ์ทางการเมืองบีบบังคับ ทหารก็จำเป็นต้องแสดงบทบาทในการพิทักษ์อธิปไตยของประเทศ”

ผู้วิจัยถามต่อไปอีกว่า “ท่านคิดว่าวิธีลดความขัดแย้งระหว่างประเทศควรทำอย่างไร”

ท่านเกียรติกุล ชาติประเสริฐ ได้ตอบคำถาม “ไทยและกัมพูชาต้องเร่งแก้ทัศนคติของประชาชน โดยเริ่มจากการปลูกฝังเด็กและเยาวชนให้มีความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ในภูมิภาคนี้ ควรส่งเสริมการเรียนการสอนประวัติศาสตร์โดยเน้นการทำความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ความเป็นมาของอารยธรรมที่ประเทศต่างๆ ในภูมิภาคนี้มีพื้นฐานร่วมกัน พึงหลีกเลี่ยงการปลูกฝังลัทธิชาตินิยมโดยสร้างความเกลียดชังประเทศเพื่อนบ้านด้วยการเลือกหยิบยกเหตุการณ์เพียงจุดใดจุดหนึ่งในประวัติศาสตร์ที่ชาติของตนมีชัยชนะเหนือประเทศเพื่อนบ้านมาบรรจุไว้ให้บทเรียนวิชาประวัติศาสตร์”

ท่านเล่าต่อไปอีกว่า “เชื่อว่า เมื่อประชาชนมีทัศนคติที่ดีต่อประเทศเพื่อนบ้าน ก็จะเป็นการยากที่พรรคการเมืองหรือกลุ่มการเมืองจะสามารถนำประเด็นความขัดแย้งกับประเทศเพื่อนบ้านมาใช้จุดกระแสเพื่อทำลายล้างฝ่ายตรงข้ามได้”

ผู้วิจัยถามท่านในเรื่อง “การเจรจาทวิภาคี จะช่วยแก้ปัญหาหรือไม่ ในเมื่อการเมืองทั้งสองประเทศ ขึ้นอยู่กับผลประโยชน์ของประเทศเป็นหลัก”

ท่านเกียรติกุล ชาติประเสริฐ ได้ตอบคำถาม “ความขัดแย้งเพื่อปราสาทพระวิหารและพื้นที่ทับซ้อนอื่นๆ เป็นประเด็นที่ขัดแย้งมายาวนาน หากที่จะมีการเจรจาทวิภาคีเพื่อหาข้อยุติได้ เพราะเมื่อมีการเจรจา ทั้งสองฝ่ายย่อมที่จะยินยอมในจุดยืนที่จะปกป้องรักษาอธิปไตยเหนือดินแดนของตนไว้อย่างถึงที่สุดและจะไม่มีทางหาข้อสรุปร่วมกันได้อย่างแน่นอน ทางออกที่ดีระหว่างไทยกับกัมพูชาคือการก้าวข้ามกรณีพิพาทนี้ และเดินหน้าร่วมกันในเรื่องอื่นๆ ต่อไป”

ผู้วิจัยขอถามท่านในประเด็นคำถามสุดท้ายครับ “แนวทางแก้ไขปัญหาไทยกับกัมพูชาควรทำอย่างไร ถึงจะเป็นทางออกที่ดี”

ท่านเกียรติกุล ชาติประเสริฐ ได้ตอบคำถามในประเด็นสุดท้ายว่า “คำตอบก็เหมือนกับคำตอบที่ตอบไปก่อนหน้านี้ในเรื่องเร่งแก้ทัศนคติของประชาชน โดยเริ่มจากการปลูกฝังเด็ก และเยาวชนให้มีความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ และสุดท้ายไทยกับกัมพูชาคือการก้าวข้ามกรณีพิพาทนี้ และเดินหน้าร่วมกันในเรื่องอื่นๆ ต่อไป”

ผู้วิจัย “ขอขอบพระคุณท่านมากครับที่สละเวลาให้กระผมได้มีโอกาสเข้าสัมภาษณ์ และผมได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์มากครับ” “ขอขอบพระคุณอย่างสูงอีกครั้งครับ” ท่านเกียรติกุล ชาติประเสริฐ ได้ตอบว่า “ด้วยความยินดีครับ”

จากการสัมภาษณ์ท่านเกียรติกุล ชาติประเสริฐ ผู้วิจัยสังเคราะห์ได้ว่า ในทัศนะของมอร์แกนธ การเลือกสรรนโยบายจากมุมมองผลประโยชน์และอำนาจนอกจากจะทำให้รัฐได้หนทางที่มีเหตุผลที่สุดในการดำเนินนโยบายต่างประเทศ การประสานผลประโยชน์แห่งชาติตามแนวคิดของมอร์แกนธจะนำไปสู่ความเข้าใจระหว่างกันและกันระหว่างประเทศต่างๆ ในโลก

และสามารถบรรเทาความรุนแรงในการต่อสู้ในเวทีการเมืองระหว่างประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพกว่า แต่จากข้อเท็จจริงในความขัดแย้งของเขาวัดพระวิหาร จากแนวคิดของมอร์แกนธ ส่วนประกอบของอำนาจและลักษณะการใช้อำนาจในช่วงเวลาหนึ่งๆ ถูกกำหนดจากสิ่งแวดล้อมทางการเมืองและทางวัฒนธรรมเช่นกัน สามารถอธิบายความขัดแย้งระหว่างไทยกับกัมพูชาว่า การใช้ลัทธิชาตินิยมเป็นเครื่องมือในการต่อสู้ทางการเมืองภายในประเทศ ทั้งสองประเทศมีการแข่งขันการเมืองภายในประเทศที่เข้มข้น มีการช่วงชิงอำนาจระหว่างกลุ่มอำนาจต่างๆ ฝายมาอย่างต่อเนื่อง และนักการเมืองจำนวนหนึ่ง เลือกที่จะใช้กระแสชาตินิยมเป็นเครื่องมือในการทำลายล้างฝ่ายตรงข้าม ซึ่งส่งผลกระทบอย่างร้ายแรงต่อความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศ โดยหยิบประเด็นพื้นที่เขาวัดพระวิหาร เป็นประเด็นสร้างกระแสความนิยม

ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ นาวาเอก วิเชียร ธรรมาธร รองผู้บัญชาการ โรงเรียนเสนาธิการทหารอากาศ (อดีต ผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารอากาศ-ไทยกัมพูชา) เมื่อวันที่ ๑๒ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๕

ผู้วิจัย เรียนถามท่าน “ปัจจัยสภาพแวดล้อมที่เป็นสาเหตุสำคัญให้กัมพูชากับไทยขัดแย้งกันเรื่องเขาวัดพระวิหาร”

นาวาเอก วิเชียร ธรรมาธร ได้ให้สัมภาษณ์ว่า ข้อเท็จจริง เกิดจากปัญหาเส้นแบ่งเขตแดนระหว่างกันไม่ชัดเจน (ถือแผนที่คนละระวาง) ทั้งฝ่ายไทยและฝ่ายกัมพูชา ต่างนำขึ้นมาเป็นประเด็นการเมืองโดยเฉพาะฝ่ายกัมพูชา จนส่งผลกระทบต่อความมั่นคงบริเวณชายแดน ถึงขั้นนำไปสู่การปะทะกันอย่างมากบริเวณชายแดน (๑๔-๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๔)”

ผู้วิจัย คูลทางอากาศของไทยเป็นอย่างไร ในเรื่องการป้องกันอธิปไตยของไทยเป็นอย่างไร”

นาวาเอก วิเชียร ธรรมาธร ให้สัมภาษณ์ต่อไปอีกว่า “กำลังทางอากาศของไทยถือว่ามีความพร้อม และขีดความสามารถอยู่ในระดับสากล มีการฝึกซ้อม ผสมกับต่างชาติอยู่เป็นประจำ ดังนั้นคูลอำนาจในเรื่องการป้องกันอธิปไตยจึงมีสูง สามารถปฏิบัติได้ตั้งแต่เบาจนถึงมากที่สุด”

ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ต่อไปในประเด็น “การขึ้นทะเบียนมรดกโลกของกัมพูชา สาเหตุหลักๆ เกิดจากอะไร”

นาวาเอก วิเชียร ธรรมาธร ให้สัมภาษณ์ต่อไปอีกว่า “ สาเหตุหลักๆ เกิดจาก ๑ จิตวิญญาณความเป็นเจ้าของศิลปะ วัฒนธรรม ในสมัยโบราณ (แสดงว่าตนเป็นเจ้าของ) ๒ หากคณะกรรมการมรดกโลกยินดีให้ขึ้นทะเบียน หมายถึง ก้าวแรก ของการแสดงเป็นเจ้าของวัตถุ (กรณีเขาวัดพระวิหาร) ก้าวต่อไป หากขึ้นทะเบียนมรดกโลก และศาลพิพากษาให้เป็นของกัมพูชาแล้ว หมายถึงการยอมรับเส้นแบ่งเขตแดนตามแผนที่ ที่กัมพูชาถืออยู่ สิ่งที่มา ทรัพยากรทางทะเลมากมาย บริเวณพื้นที่ที่ไทยกับกัมพูชาอ้างสิทธิ จะทำให้ไทยเสียเปรียบมากมาย”

ผู้วิจัย “ท่านครับกำลังรบทางอากาศของกัมพูชาเป็นอย่างไร และดุลอำนาจทางอาวุธระหว่างไทยกับกัมพูชาในเรื่องอาวุธยุทธโศปกรณ์ ถ้าเกิดกรณีพิพาทกัน ใครจะได้เปรียบเสียเปรียบในเรื่องส่งกำลังบำรุง อาวุธสำรอง กระสุน”

นาวาเอก วิเชียร ธรรมาธร กล่าวต่อไปอีกว่า “ยุทธศาสตร์การป้องกันประเทศของฝ่ายกัมพูชา เกี่ยวกับกำลังทางอากาศเป็นแบบเชิงรับ (มีเครื่องบินใช้ในทางธุรการ การสำรวจและปกป้องผลประโยชน์ทางทะเลเป็นหลัก) เครื่องบินที่ครอบครองจึงเป็นเครื่องบินลำเลียง และเฮลิคอปเตอร์ (ไม่มีเครื่องบินไอพ่น) แต่จริง ๆ แล้ว อาจมีการส่งนักบินไปฝึกบินกับมิตรประเทศ (เวียดนาม) ต้องตรวจสอบข้อเท็จจริงต่อไป ถ้าเป็นจริง น่าจะได้รับการสนับสนุนเครื่องบินจากมิตรประเทศได้ กรณีสู้รบจับพลัน ฝ่ายไทยจะได้เปรียบ แต่กรณียาวนาน ฝ่ายไทยอาจจะเสียเปรียบ หากนักบินต่างชาติมาช่วยกัมพูชารบ”

ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ต่อไปอีกว่า “สภาพภูมิศาสตร์ของกัมพูชา จะเกิดปัญหากับไทยหรือไม่ ในการส่งเครื่องบินไปโจมตี และจะเกิดประเด็นขัดแย้งกับเวียดนามหรือไม่”

นาวาเอก วิเชียร ธรรมาธร กล่าวต่อไปอีกว่า “ในเรื่องสภาพภูมิศาสตร์ ภูมิประเทศ ทางกองทัพอากาศกัมพูชาไม่เป็นอุปสรรคต่อการโจมตีแต่ประการใด ประเด็นความขัดแย้งกับเวียดนามอาจจะไม่เห็นรูปแบบที่ชัดเจน (เวียดนามต้องระวังความขัดแย้ง กรณีเป็นอาเซียน) รูปแบบที่ไม่ชัดเจนอาจส่งนักบินมาช่วยรบได้”

การสัมภาษณ์เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ ๒ ในเรื่องบทบาทของอาเซียนต่อกรณีความขัดแย้งระหว่างไทยกับกัมพูชา

ผู้วิจัย “ถ้าท่านเป็นผู้คุมกำลังรบของกัมพูชา การซ้อมรบระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกา คอปร้าโกลด์ จะส่งผลต่อความมั่นคงของกัมพูชาหรือไม่”

นาวาเอก วิเชียร ธรรมาธร กล่าวต่อไปอีกว่า “ไม่ถือว่าเป็นผลกระทบแต่ประการใด เพราะฝ่ายกัมพูชา ไม่มียุทธศาสตร์ที่ใช้กำลังทางอากาศกับฝ่ายตรงข้าม กำลังทางอากาศ ต้องใช้งบประมาณมหาศาลซึ่งการจัดหาอาวุธยุทธโศปกรณ์ งบประมาณป้องกันประเทศมีจำกัด ปีละ ๑๒๐๐ ล้านบาทได้รับการบริจาค ประเทศต่างๆ ๖๐๐ ล้านบาท จากการเก็บภาษี สัมปทาน ๖๐๐ ล้านบาท กัมพูชามั่นใจว่า ถึงช่วยฝ่ายไทยอย่างไร ฝ่ายไทยก็ไม่กล้าใช้กำลังทางอากาศกับกัมพูชา เพราะถ้าไทยใช้ กัมพูชาเชื่อจะมีประเทศมหาอำนาจ บางประเทศเข้ามาช่วยกัมพูชาทันที”

ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ต่อไป “แนวทางแก้ไขปัญหากัมพูชาควรทำอย่างไร ถึงจะเป็นทางออกที่ดี”

นาวาเอก วิเชียร ธรรมาธร กล่าวต่อไปอีกว่า “ประการแรกไทยต้องมีความเข้มแข็งภายในประเทศ ด้านการเมืองควรมีความสามัคคีภายในประเทศ (ฝ่ายรัฐบาล ฝ่ายทหาร และ

กระทรวงต่างประเทศ ต้องเป็นเสียงเดียวกัน) ประการที่สอง เมื่อประเทศเข้มแข็งแล้ว จะทำให้การเจรจาต่างๆ กับฝ่ายกัมพูชา ได้อย่างได้ผล ทั้งต้องจัดลำดับปัญหาความเร่งด่วน ในการเจรจา ปัญหาบางอย่างอาจเก็บไว้ก่อนได้ ประการที่สาม ทางออกที่ดีที่สุด การเจรจาด้วยกันทั้งสองฝ่าย (ทวิภาคี) โดยไม่ต้องให้ชาติอื่นๆ มาเกี่ยวข้อง โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ของชาติเป็นหลัก ประการที่สี่ การใช้ประโยชน์/พัฒนาพื้นที่ร่วมกัน (พื้นที่ต่างอ้างสิทธิ)

ผู้วิจัย “ขอบคุณครับสำหรับข้อมูลในวันนี้”

นาวาเอก วิเชียร ธรรมาธร “ไม่เป็นไร ถ้าต้องการข้อมูลเพิ่มเติมสอบถามได้ตลอดเวลาครับ”

จากการสัมภาษณ์ นาวาเอก วิเชียร ธรรมาธร ผู้วิจัยสังเคราะห์ข้อมูลได้ว่า จากแนวคิดของสุรชาติ บำรุงสุข กระบวนการพิจารณาประเด็นความมั่นคงมุ่งไปสู่เรื่องทางทหารเป็นสำคัญ ความมั่นคงของรัฐก็คือความมั่นคงทางทหาร นักทฤษฎีด้านความมั่นคง เรียกแนวคิดเช่นนี้ว่าเป็น “ความมั่นคงแบบดั้งเดิม” (Traditional Security) แต่เมื่อกระบวนการทัศน์แบบเดิมได้เปลี่ยนไป อันเนื่องมาจากผลของการสิ้นสุดของการเผชิญหน้าทางทหารระหว่างค่ายทางการเมือง สภาพแวดล้อมใหม่เช่นนี้ทำให้ปัญหาความมั่นคงแต่เดิมได้เปลี่ยนไปด้วยการศึกษาถึงลักษณะของความขัดแย้งต่างๆ ระหว่างไทยกับกัมพูชา แม้จะเป็นเรื่องเศรษฐกิจ การเมือง ผลประโยชน์ด้านการค้า ก็ส่งผลกระทบต่อความมั่นคง ทั้งนี้ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในสังคมโลกปัจจุบันดำรงอยู่ในสภาวะการณ์ที่ก่อให้เกิดความยุ่งยากและสลับซับซ้อนกันมากขึ้น อย่างเช่นความขัดแย้งระหว่างไทยกับกัมพูชา แต่ก็ยังประสบกับปัญหาในเรื่องความปลอดภัยหรือความไม่มั่นคงนานับประการของประชาชนทั้งสองประเทศตามแนวชายแดน ในอดีตหากประเทศใดไม่ต้องการเผชิญกับการสงครามหรือเมื่อสงครามได้ยุติลงแล้ว ประเทศนั้นก็จะมีสันติภาพและความปลอดภัยควบคู่กันไป แต่ในปัจจุบันสภาวะการณ์กลับตรงกันข้ามกับที่กล่าวมาแล้ว กล่าวคือ แม้ว่าประเทศต่างๆ จะไม่มีการสงครามหรือการสู้รบกันก็ตาม แต่ สองประเทศไทยกับกัมพูชา ยังเกิดภัยคุกคามภัยคุกคามรูปแบบใหม่” (Non-Traditional Threat)

จากการสัมภาษณ์ พลตรี วัลลภ รักเสนาะ ผู้อำนวยการสำนักนโยบาย และแผน กรมยุทธการทหาร (อดีตผู้ช่วยทูตทหารบกไทย- กัมพูชา) เมื่อวันที่ ๓ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๕

ผู้วิจัย ปัจจัยสภาพแวดล้อม ที่เป็นสาเหตุสำคัญให้กัมพูชากับไทยขัดแย้งกันเรื่องเขาพระวิหาร”

พลตรี วัลลภ รักเสนาะให้สัมภาษณ์ว่า “ปมความขัดแย้งเกิดประเทศฝรั่งเศสได้ทำการแบ่งเขตแดนอย่างไม่ยุติธรรม และกรณีกัมพูชาได้ยื่นคำขอต่อศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ

(ศาลโลก) ให้วินิจฉัยเรื่องอธิปไตยแห่งดินแดนเหนือปราสาทพระวิหาร ซึ่งเมื่อศาลโลกมีคำสั่งตัดสินชี้ขาดในปี ๒๕๐๕ ว่าปราสาทพระวิหารตั้งอยู่ในอธิปไตยกัมพูชา

ท่านยังให้สัมภาษณ์อีกว่า นอกจากนี้ปัญหาคำคัญน่าจะเป็นเพราะสถานการณ์ทางการเมืองภายในของทั้งสองประเทศในช่วงเวลานั้น ที่ชี้ว่าการเมืองภายในประเทศทั้งไทยและกัมพูชาต่างมุ่งแสวงหาผลประโยชน์ทางการเมือง กล่าวคือ กัมพูชาอาจต้องการเบี่ยงเบนความสนใจจากประเด็นเรื่องปัญหาชายแดนระหว่างกัมพูชากับเวียดนาม นอกจากนี้ ยังอาจต้องการสร้างความนิยมทางการเมือง ขณะที่ฝ่ายไทยก็เป็นเรื่องภายในประเทศ ในช่วงนั้นจะมีการเลือกตั้งใหญ่”

พลตรี วัลลภ รักเสนาะ กล่าวต่อไปอีกว่า “ต้องเข้าใจก่อนว่ากระแสชาตินิยมถูกหยิบมาใช้โดยกลุ่มทางการเมืองตลอด เวลา จึงจำเป็นต้อง Depoliticize (ลดการทำให้เป็นการเมือง) และทำให้การเมืองไทยนิ่งให้ได้ก่อน หากยังมีการต่อสู้ทางการเมืองในประเทศไทย ก็ยังไม่เห็นว่าจะแก้ไขปัญหาไทย-กัมพูชาได้อย่างไร” ถ้าเป็นความมั่นคงเป็นเรื่องของกองทัพมากกว่าที่จะให้กลุ่มการเมืองต่างๆ เข้าไปกดดันหรือแทรกแซง พลตรี วัลลภ รักเสนาะ ตั้งข้อสังเกตว่า “กระแสชาตินิยมในกัมพูชา เข้มข้นมาก อาจจะเป็นเพราะในการปักปันเขตแดนกัมพูชากับ เวียดนาม ที่เสร็จสิ้นไปไม่นาน เขมรสูญเสียดินแดนให้กับเวียดนามโดยไม่มีเงื่อนไขใดๆ ฝ่ายค้านของกัมพูชาก็คัดค้านอย่างมากเหมือนกับกลุ่มพันธมิตรที่คัดค้าน มีการประท้วงอย่างรุนแรง แต่สมเด็จฮุนเซ็น นิ่งเฉย แต่กรณีของไทยต่างกัน สมเด็จ ฮุนเซ็น ทำทีกำว้าว ทำรบ ขมขู่ แต่พอเปลี่ยนรัฐบาลจากท่านอภิสิทธิ์ เป็นท่านยิ่งลักษณ์ ชินวัตร สายสัมพันธ์ ที่สมเด็จฮุนเซ็น มีต่อบอดีตนายกทักษิณ ทำให้ลดความรุนแรงไปเยอะ เพราะช่วงมีปัญหาข้อพิพาทกับไทย ได้มีการปลุกระดมคนในกัมพูชาเพื่อเบี่ยงเบนประเด็นสำเร็จ”

พลตรี วัลลภ รักเสนาะ กล่าวต่อไปว่า “สมเด็จฮุนเซ็นเกรงเวียดนามมากกว่าไทย ความสัมพันธ์ระหว่างสมเด็จฮุนเซ็นกับเวียดนามเป็นสายสัมพันธ์พิเศษ ในระหว่างที่เขาเป็นรองผู้บังคับการกรมเขาได้ทำหน้าที่ประสานงานกับเวียดนาม เมื่อถูกกวาดล้างจากกองกำลังของพอลพตด้วยความหวาดระแวง ฮุนเซ็นได้ตัดสินใจไปลี้ภัยที่จังหวัดสงขลา ทางตอนใต้ของเวียดนาม พร้อมกับ กัม เสง สัม ริน และเจียซิม เวียดนามได้เล็งเห็นความสามารถของฮุนเซ็น มากกว่า เสง สัม รินและเจีย ซิม เวียดนามจึงได้สนับสนุนให้ ฮุนเซ็นเป็นหมายเลข ๑ ของกัมพูชา ซึ่ง ฮุนเซ็นก็ไม่สร้างความผิดหวัง เพราะฮุนเซ็นแสดงความภักดีต่อเวียดนามเสมอต้นเสมอปลาย” ท่านกล่าวต่อไปอีกว่า “ความขัดแย้งระหว่างไทยกับกัมพูชา ถ้าเวียดนามช่วยเหลือก็จะยุติโดยเร็ว ทั้งนี้แล้วแต่เวียดนามจะใช้นโยบายอะไรต่อไทยกับกัมพูชา”

ผมมองว่า ในแง่การแก้ปัญหาเรื่องปมระหว่างไทยและกัมพูชา คงจะไม่ได้อยู่ในลำดับต้นๆ ในความสนใจของรัฐบาลท่านยิ่งลักษณ์ ชินวัตร รัฐบาลน่าจะอาศัยความสัมพันธ์ส่วนตัวกับกัมพูชาเพื่อเข้าไปแก้ไขมากกว่า”

นอกจากนี้ “ตำราประวัติศาสตร์ไทย ที่ใช้เรียน ใช้สอนในโรงเรียนบ้านเรา ก็เป็นปัจจัยหลักที่ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างไทย และเพื่อนบ้านในอาเซียนขำแย่ โดยเฉพาะตำราแบบเรียนของไทยเลือก “จำ” และเลือก “ลืม” ซึ่งนำไปสู่การสร้างภาพทรงจำที่บิดเบือนและถูกใช้ในทางที่ผิด เช่น การปลุกกระแสชาตินิยมสุดขั้ว”

ผู้วิจัย “สภาพแวดล้อมทางการเมืองระหว่างประเทศของไทยและกัมพูชาเป็นอย่างไร”

พลตรี วัลลภ รักเสนาะ กล่าวต่อไปว่า ปัจจุบัน ความสัมพันธ์ไทย - กัมพูชานับได้ว่ามีพัฒนาการที่ก้าวหน้าและดำเนินไปบนพื้นฐานของความเข้าใจกัน โดยอิงกรอบความร่วมมือต่างๆ เป็นพลังขับเคลื่อนความสัมพันธ์อันดีระหว่างกัน ได้แก่ ยุทธศาสตร์ความร่วมมือทางเศรษฐกิจ อิรวดี - เจ้าพระยา - แม่โขง (Ayeyawady - Chao Phraya - Mekong Economic Cooperation Strategy - ACMECS) กรอบความร่วมมืออนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง (Greater Mekong Sub-region - GMS) กรอบความร่วมมือสามเหลี่ยมมรกต ส่วนความขัดแย้งที่ผ่านมา “คำตัดสินของศาลโลกที่จะออกมาในปลายปีนี้ ต่อคำร้องของกัมพูชาเพื่อให้ตีความชี้ขาดคำตัดสินของศาลโลกในปี ๑๙๖๒ (พ.ศ. ๒๕๐๕) น่าจะออกมาในลักษณะที่ไม่ยกชัยชนะให้ชาติใดชาติหนึ่งอย่างเด็ดขาด แต่น่าจะเป็นคำสั่งที่เอื้อให้เกิดการไกล่เกลี่ยระหว่างสองประเทศให้ได้มาก ที่สุด อย่างไรก็ตาม หากไทยและกัมพูชาแสดงให้เห็นว่า ความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศมีการพัฒนาที่ดีขึ้น และสามารถจัดการปัญหาดังกล่าวได้ด้วยตัวเอง ศาลโลกเองก็อาจจะยังไม่ออกข้อตัดสินใดๆ ในระหว่างนั้น แต่ทางทหารเองก็มีการเตรียมพร้อมเสมอในการรบ

ผู้วิจัยสัมภาษณ์ต่อไปว่า “ประเทศที่ให้การสนับสนุนกัมพูชาในเวทีนานาชาติและอาเซียน”

พลตรี วัลลภ รักเสนาะ กล่าวต่อไปว่า “กัมพูชา ได้รับการสนับสนุน จากมิตรประเทศที่เคยปกครองในระบอบคอมมิวนิสต์เหมือนกันมาก่อนและมีสายสัมพันธ์ที่ดีในเวทีอาเซียน ส่วนการสนับสนุนในระดับนานาชาติ ได้แก่ มิตรประเทศที่สนับสนุนในเวทีอาเซียน รวมถึงประเทศที่เคยเป็นผู้ปกครองกัมพูชา โดยเฉพาะฝรั่งเศส รวมถึงประเทศมหาอำนาจโดยเฉพาะจีน ที่เคยอุ้มชูประเทศกัมพูชามาตั้งแต่สมัยรัฐบาลเขมรแดง รวมถึงประเทศที่ต้องการแสวงหาประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติของกัมพูชา การให้การสนับสนุนด้านต่าง ๆ เช่น การลงทุน การให้ความช่วยเหลือด้านต่างๆ ส่วนในประเด็นลึก จะไม่ขอตอบอาจจะกระทบความสัมพันธ์ระหว่างประเทศได้

ผู้วิจัย ได้ถามในประเด็น “การขึ้นทะเบียนมรดกโลกของกัมพูชา สาเหตุอื่นๆ เกิดจากอะไร”

พลตรี วัลลภ รักเสนาะ ให้สัมภาษณ์ว่า “ประเทศสมาชิก UNESCO สามารถเสนอโบราณสถานหรือสถานที่ท่องเที่ยวธรรมชาติในประเทศของตนขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกได้ หากมีคุณสมบัติครบถ้วนตามข้อกำหนด ท่านพลตรี วัลลภ รักเสนาะ กล่าวต่อไปอีกว่า “การที่กัมพูชาเสนอปราสาทพระวิหารขึ้นทะเบียนอาจเป็นเพราะต้องการความช่วยเหลือทั้งในรูปแบบของผู้เชี่ยวชาญ วิชาการ และงบประมาณสำหรับบูรณะ จาก UNESCO เพื่อปรับปรุงโบราณสถานและต้องการเปิดปราสาทพระวิหารเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของประเทศ เพราะจะทำให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวในกัมพูชามากขึ้น โดยที่ไม่ต้องแบ่งผลประโยชน์ด้านรายได้การท่องเที่ยวกับไทย ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวร่วมกัน”

ผู้วิจัย “พื้นที่ทับซ้อน ๔.๖ ตารางกิโลเมตร ใช้เป็นสาเหตุของความขัดแย้งหรือไม่ อะไรคือสาเหตุที่แท้จริง”

พลตรี วัลลภ รักเสนาะ กล่าวตอบคำถามว่า “พื้นที่ดังกล่าวเป็นเพียงส่วนหนึ่งของปัญหาความขัดแย้ง ไม่น่าจะเป็นสาเหตุสำคัญของความขัดแย้ง แต่ก็มีส่วนที่กระตุ้นชาตินิยม และเพิ่มกระแสดต่อต้าน รวมทั้งทำให้มีการรวมตัวของกลุ่มคัดค้านมากขึ้น สาเหตุสำคัญน่าจะมาจากการขึ้นทะเบียนปราสาทพระวิหารเพียงฝ่ายเดียว ที่ทำให้เกิดการต่อต้านจากคนไทย เพราะไทยอาจเสียเปรียบและสูญเสียดินแดนมากขึ้น เนื่องจากการขึ้นทะเบียนมรดกโลก ต้องมีการกำหนดพื้นที่โดยรอบสำหรับการบริหารจัดการและอนุรักษ์โบราณสถาน” แต่ข้อเท็จจริง กรณีพื้นที่ทับซ้อน ๔.๖ ตารางกิโลเมตร เป็นความพยายามของกัมพูชาที่จะปกป้องดินแดน และลูกขึ้นตอบได้ประเทศที่แข็งแกร่งกว่าอย่างไทย ปัญหาพิพาทคราวนี้ทำให้ฝ่ายกัมพูชาได้ประโยชน์มากโดยเฉพาะ สุน เชน ได้ผลประโยชน์ทางการเมืองมากในความรักชาติ ต้องการสร้างภาพทางการเมือง” ท่านยังกล่าวต่อไปอีกว่า “โอกาสที่จะเกิดการต่อสู้อย่างเต็มรูปแบบมีน้อยมาก”

การสัมภาษณ์เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ ๒

ผู้วิจัย “อาเซียน โดยเฉพาะอินโดนีเซีย จะช่วยแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างไทยกับกัมพูชาได้หรือไม่”

พลตรี วัลลภ รักเสนาะ ให้สัมภาษณ์ว่า อินโดนีเซียในฐานะอดีตประธานอาเซียนในปี ๒๕๕๔ มีบทบาทในการช่วยสนับสนุนเสริมสร้างบรรยากาศ และอำนวยความสะดวกที่จำเป็น (เช่น ให้ใช้สถานที่ในการจัดประชุมในฐานะประเทศที่สามที่เป็นกลาง) เพื่อให้เกิดการเจรจาหรือทวิภาคีระหว่างไทยและกัมพูชา เพื่อแก้ไขปัญหาระหว่างกันได้ในระดับหนึ่ง แต่เพราะอาเซียนยึดหลักการไม่แทรกแซงกิจการภายในซึ่งกันละกัน ทำให้อาเซียนไม่อาจบังคับใช้มาตรการใดๆ ที่จะ

บังคับคู่กรณีทั้งสองประเทศได้ อย่างไรก็ดี บทบาทที่สำคัญของอาเซียน และประเทศสมาชิกคือการช่วยเสริมสร้างบรรยากาศที่เอื้ออำนวยให้ไทยกับกัมพูชาเจรจาหาทางออกโดยสันติร่วมกันได้”

ผู้วิจัย สัมภาษณ์ต่อไปอีกว่า “อาเซียนมีบทบาทอย่างไรต่อความขัดแย้งทั้งสองประเทศ

ท่านพลตรี วัลลภ รักเสนาะ มองได้สองด้าน ด้านแรก รัฐบาลอินโดนีเซียที่ไม่มีความสามารถในการช่วยเป็นคนกลางไกล่เกลี่ยความขัดแย้งระหว่างชาติสมาชิกได้ หากอาเซียนยังคงนำปัญหาภายในภูมิภาคขึ้นสู่เวทีคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติเรื่อยๆ ความน่าเชื่อถือของอาเซียนก็คงจะหมดไปโดยเฉพาะกัมพูชา ที่เลือกมองข้ามอาเซียน นำเรื่องไปถึงสหประชาชาติทันที

ด้านที่สอง ถือเป็นการพิสูจน์ว่า อาเซียนได้รับการไว้วางใจจากประชาคมโลก และถือเป็นพัฒนาการของความพยายามที่จะแก้ปัญหาความขัดแย้งระดับทวิภาคีของชาติสมาชิก ซึ่งเป็นบทบาทที่ถูกกำหนดไว้ในกฎบัตรอาเซียน โดยจะเป็นการกำหนดมาตรฐานขั้นตอนของการแก้ไขปัญหาในภูมิภาคที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคตด้วย “นอกจากนี้ อินโดนีเซียยังมีส่วนสนับสนุนการจัดการประชุมคณะกรรมการเขตแดนร่วมไทย-กัมพูชา (JBC) ที่เมืองโบเกอร์ ประเทศอินโดนีเซีย เมื่อเดือน เม.ย. ๒๕๕๔ เพื่อให้มีความคืบหน้าในการแก้ไขปัญหาระหว่างกัน”

ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ต่อว่า “อาเซียนมีบทบาทอย่างไรบ้างต่อความขัดแย้งทั้งสองประเทศ”

พลตรี วัลลภ รักเสนาะ “ปัญหาข้อพิพาทกับกัมพูชาเป็นเรื่องที่สามารถเจรจาแก้ไขปัญหาร่วมกันได้ โดยผ่านกลไกทวิภาคี และภูมิภาค ซึ่งก็คือ อาเซียน การเป็นเจ้าภาพจัดการประชุมรัฐมนตรีอาเซียนอย่างไม่เป็นทางการ (IAMM) ณ กรุงจาการ์ โดยที่ประชุมเห็นชอบต่อถ้อยแถลงของประธานอาเซียน”

ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ต่อไปว่า “องค์การสหประชาชาติหรือประมุขแห่งอำนาจโดยเฉพาะฝรั่งเศส จะมีท่าทีหรือบทบาทอย่างไร”

พลตรี วัลลภ รักเสนาะ สมาชิกคณะมนตรีความมั่นคงฯ ขององค์การสหประชาชาติเรียกร้องให้ทั้งไทยกับกัมพูชาใช้ความอดกลั้นอย่างถึงที่สุด หลีกเลี่ยงการกระทำการใดๆ ที่อาจทำให้สถานการณ์เลวร้ายลงไป รวมทั้งขอให้ทั้งสองฝ่ายหยุดยิงอย่างถาวร และให้แก้ไขสถานการณ์โดยสันติวิธีผ่านการเจรจาหารือกัน นอกจากนี้ สมาชิกคณะมนตรีความมั่นคงฯ สนับสนุนความพยายามของอาเซียนและขอให้ทั้งสองฝ่ายร่วมมือกับอาเซียนในเรื่อง สำหรับฝรั่งเศสจะเป็นประธาน UNSC และเรารู้ดีว่า ฝรั่งเศสสนับสนุนกัมพูชามาโดยตลอด ฝรั่งเศสได้จัดทำแผนที่ฉบับดังกล่าวขึ้นเพื่อเตรียมใช้ประกอบการร่างสนธิสัญญาฝรั่งเศสสยาม เมื่อปี ๑๙๐๗ หรือ พ.ศ. ๒๔๕๐ ซึ่งแบ่งเขตแดนของไทยและกัมพูชาออกจากกันหลายจุด รัฐบาลฝรั่งเศสยินดีที่จะจัดหาเอกสาร

ให้กับประเทศใดก็ตามที่ขอมาเพื่อช่วย เหลือ และยินดีที่จะให้ทำสำเนาเอกสารเหล่านั้นได้ ทั้งนี้ แผนี่ตามสนธิสัญญาฝรั่งเศส-กรุงสยามฉบับปี ๑๘๐๗ นั้น เป็นฉบับ ที่กัมพูชา ใช้แนบเอกสาร ฟ้องคดีปราสาทพระวิหาร ต่อศาลโลก ซึ่งไทยไม่ยอมรับ เพราะแนวสันปันน้ำซึ่งฝรั่งเศส จะไม่ เป็นผลดีกับไทย หากฝรั่งเศสเสนอตัวเข้าแก้ปัญหาข้อพิพาทไทย-กัมพูชา โดยระบุว่าจะใช้แผนที่ ของฝรั่งเศสฉบับสนธิสัญญาฝรั่งเศส-สยามปี ๑๘๕๐ ในช่วงที่ฝรั่งเศสยังปกครองอินโดจีนอยู่ทำ ขึ้นแต่ฝ่ายเดียว เบี่ยงเบนไป(จากเดิมที่ปราสาทพระวิหารอยู่ในเขตไทย(สยาม) ตามสนธิสัญญาฯ ปี ๑๘๐๓) แต่แผนที่ฉบับปี ๑๘๐๗ นั้นกลับระบุปราสาทพระวิหารให้อยู่ในเขตกัมพูชา”

ผู้วิจัย “ประชาคมอาเซียนจะสามารถช่วยแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งในพื้นที่ทับซ้อน หรือไม่

พลตรี วุฒิชัย รักเสนาะ ให้สัมภาษณ์ต่อว่า “ไทยไม่ต้องการให้ประชาคมอาเซียนเข้ามาแทรกแซงในเรื่องการแก้ไขปัญหากับกัมพูชา และต้องการแก้ไขปัญหในกรอบทวิภาคีมากกว่า ในขณะที่ฝ่ายกัมพูชาต้องการให้บุคคลที่สาม โดยเฉพาะองค์การสหประชาชาติ หรือประเทศ มหาอำนาจเข้ามาแทรกแซงในเรื่องนี้ เพื่อกดดันไทย ให้ปฏิบัติตามมาตรการต่างๆ เช่น คำสั่ง มาตรการชั่วคราวของศาลโลก ก็ถือว่าตัวอย่างหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นว่า กัมพูชาต้องการให้ต่างชาติ เข้ามาแทรกแซงในเรื่องนี้ และไม่ต้องการเจรจาแก้ไขปัญหในกรอบทวิภาคีกับไทย” กัมพูชาคิดว่า จะต้องทำอะไรสักอย่างหนึ่ง เพราะเป้าหมายสูงสุดของกัมพูชา คือ ความต้องการขยายปัญหานี้ให้ ไปสู่ระดับสากล คือ เวที UNSC ซึ่งวิถีทางที่จะนำไปสู่ UNSC คือ ต้องขยายความขัดแย้งนี้ให้ รุนแรงมากขึ้น ให้กลายเป็นสงครามเต็มรูปแบบ ซึ่งถ้าเป็นเช่นนั้น ก็แน่นอนว่า UNSC จะต้องเข้ามา ยุ่งแน่ โดยกัมพูชาหวังว่า เมื่อ UN เข้ามาแล้ว ความพยายามผลักดันเรื่องแผนการจัดการเขาพระ วิหารเป็นมรดกโลกของกัมพูชา จะประสบความสำเร็จ และอาจนำไปสู่การอ้างกรรมสิทธิ์เหนือ พื้นที่ทับซ้อน แด้มต่อของกัมพูชา คือ การเป็นประเทศเล็ก ซึ่งเมื่อมีเรื่องกับประเทศใหญ่ คือ ไทย ก็ จะได้รับความเห็นใจจากเวทีนานาชาติ

ผู้วิจัย “อาเซียนจะสามารถช่วยแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งในพื้นที่ทับซ้อนได้หรือไม่”

พลตรี วุฒิชัย รักเสนาะ “จริง ๆ แล้วอาเซียน ซึ่งยึดถือหลักการไม่แทรกแซงกิจการ ภายในของกันและกัน ปรากฏในกฎบัตรอาเซียน และใช้การตัดสินใจแบบฉันทามติ ซึ่งสะท้อนถึง การเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและให้ความสำคัญกับผลประโยชน์ของประเทศอย่างสูง มีท่าทีชัดเจน ที่จะสนับสนุนการเจรจาหารือโดยสันติวิธีระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้อง”

ผู้วิจัย “กรณีกัมพูชา ไทยเข้าประชาคมอาเซียน ปี พ.ศ. ๒๕๕๘ ท่านคิดว่าปัญหาเขาพระ วิหารจะเป็นอย่างไร”

พลตรี วัลลภ รักเสนาะ ให้ความเห็นว่า “ในช่วงนี้ ปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับกัมพูชา มีพัฒนาการในทางบวก และทั้งสองฝ่ายหันมาเจรจาในกรอบทวิภาคีร่วมกันมากขึ้น อาจจะเป็นสายสัมพันธ์ตั้งแต่รัฐบาลคุณทักษิณ ที่มีความสัมพันธ์อันดีกับ สมเด็จฮุน เซน ดังนั้น เมื่อทั้งสองประเทศ เข้าเป็นประชาคมอาเซียนโดยสมบูรณ์ในปี ๒๕๕๘ น่าจะเป็นตัวแปรประการหนึ่งที่จะช่วยให้ทั้งสองฝ่ายต้องเจรจากันมากขึ้น และไม่ใช้กำลังในการไขปัญหา เนื่องจากแรงกดดันของประชาคม การเป็นประชาคมจะทำให้มีความใกล้ชิดกันมากขึ้น และเมื่อเกิดปัญหากระทบกระทั่งระหว่างประเทศสมาชิกน่าจะทำให้ประเทศอื่นๆ ต้องการกดดันให้ทั้งสองฝ่ายแก้ไขปัญหาระหว่างกัน โดยเร็ว เพื่อรักษาภาพลักษณ์ของประชาคมโดยรวม”

พลตรี วัลลภ รักเสนาะ กล่าวอีกว่า “การเป็นประชาคมอาเซียนอาจมีส่วนช่วยในการบรรเทาปัญหาปราสาทพระวิหารลงไปได้ อย่างไรก็ตาม ปัญหาดังกล่าวยังคงมีอยู่ โดยเฉพาะในด้านความรู้สิทธิชาตินิยมและยังคงมีความเปราะบางอยู่เช่นเดิม

ผู้วิจัย ได้ถาม “ประโยชน์ด้านเศรษฐกิจและการท่องเที่ยว สองประเทศจะร่วมมือกันหรือไม่”

พลตรี วัลลภ รักเสนาะ กล่าวตอบว่า “แม้ผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจ และการท่องเที่ยวจะมีแรงจูงใจที่อาจช่วยให้สองประเทศสามารถเจรจาและแสวงหาความร่วมมือร่วมกันได้ อย่างไรก็ตาม ทศนคติและแนวคิดเรื่องชาตินิยมที่ถูกปลูกฝังอยู่ในจิตสำนึกของคนในชาติทั้งสองเป็นเวลานานยังเปราะบางและหากถูกปลุกเร้าขึ้นมาอีก ย่อมทำให้เกิดกระแสต่อต้าน ดังนั้นควรจะมีรูปแบบของการจัดการภูมิภาคที่ข้ามชายแดน (Cross-border region) ที่มีการบริหารจัดการในรูปแบบพิเศษบริเวณจังหวัดรอยต่อของรัฐ ปัจจุบันนี้ก็มีการดำเนินการอยู่ในบางส่วนของยุโรป โดยมีจุดประสงค์เพื่อที่จะลดความปฏิกิริยาระหว่างรัฐ ลดความเหลื่อมล้ำ และส่งเสริมการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมระหว่างประชาชนของประเทศที่เกี่ยวข้องเพื่อลดกระแสการต่อต้านของทั้งสองประเทศ ควรนำบทเรียนจากทวีปยุโรปมาปรับใช้ เป็นเรื่องที่ประเทศไทยและกัมพูชาควรจะได้เรียนรู้และนำมาใช้ในภูมิภาค เพื่อให้เกิดความสงบในอาเซียน

ผู้วิจัย ได้ถามในประเด็น “ความเป็นไปได้ของการทำเขตพื้นที่ปลอดทหาร ท่านคิดว่าจะเป็นอย่างไร”

พลตรี วัลลภ รักเสนาะ กล่าวต่อไปอีกว่า “ขึ้นอยู่กับนโยบายด้านความมั่นคง และความไว้วางใจกันของทั้งสองฝ่าย” นอกจากนี้ “พื้นที่ในบริเวณดังกล่าวยังมีปัญหาเรื่องเขตแดนที่ไม่ชัดเจน ปัญหาการระเบิด ยาเสพติด ลักลอบเข้าเมืองผิดกฎหมาย ลักลอบตัดไม้พุ่มในเขตป่าสงวน ตลอดจนปัญหาอาชญากรรมข้ามชาติ จนท. ปกครอง ดังนั้น ทหารอาจต้องยังคงบทบาทอยู่

ผู้วิจัย ได้สัมภาษณ์ถึงประเด็น “วิธีลดความขัดแย้งระหว่างประเทศควรทำอย่างไร”

พลตรี วัลลภ รักเสนาะ กล่าวต่อว่า “การเสริมสร้างความไว้นื้อเชื่อใจกัน โดยการดำเนินนโยบายต่างประเทศแบบที่มุ่งเน้น Soft power คือ การให้ความช่วยเหลือทางด้านวิชาการ การพัฒนาความเชื่อมโยงของเส้นทางคมนาคม การส่งเสริมการติดต่อระหว่างกัน โดยเฉพาะในระดับภาคธุรกิจ เพื่อให้ทั้งสองฝ่ายเห็นผลประโยชน์ร่วมกันที่เป็นรูปธรรม นอกจากนี้ควรมีการสร้าง ความเข้าใจ และปลูกฝังทัศนคติที่ดีระหว่างกัน

ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ในประเด็น “การเจรจาวิภาคิจะช่วยแก้ไขปัญหาคือหรือไม่ ในเมื่อ การเมืองทั้งสองประเทศขึ้นอยู่กับผลประโยชน์ของประเทศเป็นหลัก”

พลตรี วัลลภ รักเสนาะ กล่าวต่อไปอีกว่า “การเจรจาวิภาคิเป็นกลไกที่สำคัญที่สุดในการแก้ไขปัญหาคือความขัดแย้งระหว่างกัน ในอดีต กลไกวิภาคิใช้ได้ เพราะทางฝ่ายกัมพูชา ยินดีที่จะเจรจากับฝ่ายไทย และได้มองว่า จะต้องไปดึงเอาใครเข้ามาช่วย แต่มันเกิดอะไรขึ้น ที่ทำให้กัมพูชา ในขณะนี้ ไม่ไว้วางใจไทยในการเจรจาวิภาคิ และไม่ยากที่จะเจรจากับไทย กัมพูชา จึงต้องพยายามอย่างเต็มที่ ที่จะผลักดันเรื่องนี้ให้ไปสู่เวทีพหุภาคี เราต้องหาคำตอบว่า จะทำอย่างไร ให้กัมพูชากลับมาให้ความไว้วางใจต่อเวทีวิภาคิอีกครั้งหนึ่ง

ผู้วิจัย แล้วท่านมีความคิดเห็นอย่างไร “เกี่ยวกับ แนวทางแก้ไขปัญหาคือไทยกับกัมพูชา ควรทำอย่างไร ถึงจะเป็นทางออกที่ดี”

พลตรี วัลลภ รักเสนาะ “ทางออกของความขัดแย้งไทย-กัมพูชา หัวใจ คือ การเจรจา ประนีประนอม โดยในขั้นต้น จะต้องมีการหยุดยิงและถอนทหารออกจากเขตพิพาท หลังจากนั้น จะต้องมีการเจรจากันในรายละเอียด ซึ่งมีหลายเรื่อง ทั้งเรื่องการปักปันเขตแดน ปัญหาเขตทับซ้อน ปัญหาการขึ้นทะเบียนมรดกโลก โดยคุณเจสำคัญของการแก้ปัญหาคืออย่างยั่งยืน คือ การสร้างความไว้นื้อเชื่อใจกันของทั้ง ๒ ชาติ ลดกระแสเกลียดชัง และกระแสชาตินิยมสุดโต่ง การมีสัมพันธ์ที่ดี และทั้ง ๒ ชาติ เป็นมิตรไมตรีจิตต่อกัน จะสามารถแก้ปัญหาคือความขัดแย้งของสองประเทศได้”

ผู้วิจัย “ขอขอบคุณท่านมากครับ ที่สละเวลาให้ข้อมูล”

จากการสัมภาษณ์พลตรี วัลลภ รักเสนาะ ผู้วิจัยสังเคราะห์ข้อมูลได้ว่า จากแนวคิดของคริสต์ แอบบอต, พอล โรเจอร์ส และ จอนห์ สโลโบดา นั้นความขัดแย้งระหว่างไทยกับกัมพูชาคือการแข่งขันแย่งชิงทรัพยากร (Competition Over Resources) : โดยเฉพาะทรัพยากรธรรมชาติ ในพื้นที่ทับซ้อนเป็นประเด็นสำคัญประการหนึ่งที่เกิดจากการบริ โภคทรัพยากรธรรมชาติอย่างมหาศาลที่ก่อให้เกิดการแสวงหาและแย่งชิง การที่ปัญหาคือความขัดแย้งบานปลาย ประเทศที่ต้องการแสวงหาประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติของกัมพูชาได้ให้การสนับสนุนด้านต่าง ๆ เช่น การลงทุน การให้ความช่วยเหลือด้านต่างๆ แก่กัมพูชา เพื่อให้ปัญหาคือสองประเทศบานปลายเป็นสงครามเต็มรูปแบบ นอกจากนี้การขยายอิทธิพลทางทหาร (Global Militarization) ถึงแม้สงครามเย็นยุติลงส่งผลให้

เหลือขว้อนาจเดียว ซึ่งน่าที่จะเป็นผลดีและลดการสะสมอาวุธของประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกแต่สถานการณ์ก็ไม่ได้เป็นเช่นนั้น ทั้งนี้เพราะสหรัฐฯ เองกลับพยายามที่จะมีอิทธิพลในภูมิภาคแถบนี้ การขอใช้ฐานทัพในเวียดนามและฟิลิปปินส์ รวมถึงฐานบินอู่ตะเภาในประเทศไทย ส่วนสาธารณรัฐประชาชนจีน ก็ต้องการสกัดกั้นการแผ่อิทธิพลเข้ามาในภูมิภาคนี้ของสหรัฐฯ โดยให้การสนับสนุนกัมพูชา

ความมั่นคงด้านการป้องกันประเทศ (Defense) : การเข้าทำการรบด้วยกำลังกองทัพนขนาดใหญ่ในลักษณะของสงครามเต็มรูปแบบมีโอกาสที่จะเกิดขึ้นต่ำในทศวรรษนี้ ดังนั้นความพยายามที่จะจัดให้มีกำลังทหารขนาดใหญ่ไว้เพื่อป้องกันรัฐอาจจะเป็นสิ่งที่ไม่เหมาะสมนักอาจจะนำประเทศชาติไปสู่ความล่มสลายได้ เพราะใช้งบประมาณในสัดส่วนที่ไม่เหมาะสม กองทัพไทยจะต้องหาระดับกองทัพที่มีความเหมาะสม มีความพร้อมรบในระดับหนึ่ง สำหรับกัมพูชามีงบประมาณป้องกันประเทศมีจำกัด ปีละ ๑๒๐๐ ล้านดอลลาร์ได้รับการบริจาค ประเทศต่าง ๆ ๖๐๐ ล้านดอลลาร์ จากการเก็บภาษี สัมปทาน ๖๐๐ ล้านดอลลาร์ ถ้าเกิดการสู้รบจำเป็นต้องใช้งบประมาณมหาศาล ดังนั้นความขัดแย้งของสองประเทศจะไม่เกิดสงครามเต็มรูปแบบ

การวิเคราะห์ความขัดแย้งระหว่างไทย-กัมพูชา

๑. ความสัมพันธ์ และความขัดแย้งระหว่างไทยกับกัมพูชาบนพื้นฐานทางประวัติศาสตร์และลัทธิชาตินิยมปัญหาความขัดแย้งระหว่างไทยกับกัมพูชาในปัจจุบันนี้มีรากฐานเกิดมาจากความเป็นมาทางประวัติศาสตร์และลัทธิชาตินิยมเป็นหลัก ปัญหาประการแรกของประเทศทั้งสองนั้นเกิดจากการขีดแบ่งเส้นแดนตั้งแต่ยุคจักรวรรดินิยมโดยเฉพาะปัญหาความขัดแย้งทั่วโลก ไม่ว่าอินเดียกับปากีสถาน หรือไทยกับกัมพูชา เมื่อพิจารณาถึงลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรมระหว่างไทยอีสานใต้และกัมพูชาแล้ว จะเห็นได้ว่าดินแดนทั้งสองต่างก็เป็นดินแดนที่มีวัฒนธรรมแบบเดียวกัน มีลักษณะทางชาติพันธุ์เป็นกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน แต่ดินแดนทั้งสองส่วนต้องแยกจากกัน เพราะวิธีการการแบ่งเขตแดนแบบรัฐชาติ (Nation State) สมัยใหม่ตามแบบที่จักรวรรดินิยมตะวันตกพึงปรารถนาให้เป็น หรือกล่าวได้ว่าเป็นการแบ่งเขตแดนเพื่อการจัดการผลประโยชน์เหนือดินแดนของจักรวรรดินิยมตะวันตกนั่นเอง

ทั้งนี้ เมื่อมองย้อนไปในอดีตก็จะเห็นถึงความสัมพันธ์ร่วมกันระหว่างไทยอีสานใต้และกัมพูชาบนพื้นที่ความขัดแย้งในปัจจุบัน คือ พื้นที่บริเวณปราสาทเขาพระวิหาร ปราสาทเขาพระวิหารซึ่งพระเจ้าสุริยวรมันที่ ๑ แห่งอาณาจักรขอมได้สร้างเทวสถานบนเทือกเขาพนมดงรัก (เขียะนมดงรัก) เพื่อให้ชาวเขมรสูง (อีสานใต้) และชาวเขมรต่ำ (กัมพูชา) ได้สักการะเทวสถาน

แห่งนี้ร่วมกัน อันแสดงให้เห็นถึงความเป็นกลุ่มชนเดียวกัน และความผูกพันทั้งในอดีตและปัจจุบันของดินแดนทั้งสอง ซึ่งในปัจจุบันดินแดนดังกล่าวกลับเป็น กรณีพิพาทระหว่างไทยกับกัมพูชา ที่ต่างฝ่ายต่างยึดถือเขตแดนและกฎเกณฑ์ที่ตะวันตกได้กำหนดเอาไว้ มิได้มองถึงวัตถุประสงค์ของผู้สร้างปราสาทเขาพระวิหารที่มีเจตนาให้ดินแดนเขมรทั้งสองฝั่งได้ใช้ประโยชน์ (การสักการบูชาร่วมกัน) อีกทั้งรัฐไทยและรัฐกัมพูชาสมัยใหม่ยังมองข้ามบริบททางวัฒนธรรมที่เป็นวัฒนธรรมชุดเดียวกันของดินแดนทั้งสอง ทำให้ทั้งสองฝ่ายยึดถือแต่ผลประโยชน์แห่งชาติ(National Interest) บนเส้นแบ่งเขตแดนตามแบบชุมชนในจินตนาการ (Imagine Community) ส่งผลให้ความขัดแย้งระหว่างกันเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง

๒. ปัญหาอีกประการ คือ การศึกษาประวัติศาสตร์ของไทยได้ถูกหล่อหลอมจากกระบวนการ ตำรา และแบบเรียนภายใต้อุดมการณ์แบบชาตินิยมที่ประกอบสร้างให้เราเกลียดพม่า กลัวญวน และดูหมิ่นเขมรซึ่งหากหันไปมองประวัติศาสตร์ก็จะเห็นได้ว่าสยามในอดีตนั้นก็เพียงดินแดนของคนเถื่อนเท่านั้น ในขณะที่ขอมเป็นดินแดนอารยธรรมที่ยิ่งใหญ่ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ดังจะเห็นได้จากภาพแกะสลักนูนต่ำ "เสียมกุก" หรือ นีเหล่านสยาม (กองทัพสยาม) บริเวณระเบียงรายรอบปราสาทนครวัด ซึ่งเป็นภาพที่บรรยายถึงในรัชสมัยของพระเจ้าสุริยวรมันที่ ๒ ได้เกณฑ์ไพร่พลในดินแดนรัฐบรรณาการของพระองค์ที่หนึ่งในนั้น คือ เสียม สย้า หรือ สยาม นั่นเอง จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ข้างต้นแสดงให้เห็นว่าแบบเรียนที่เน้นศักดิ์ศรีและยิ่งใหญ่ของชาติเกินความเป็นจริงโดยไม่ย้อนไปมองบริบททางประวัติศาสตร์ ย่อมจะเกิดผลเชิงลบต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในปัจจุบัน ต้องไม่ลืมนึกถึงกฎเกณฑ์วัฏจักรทางประวัติศาสตร์ที่อาณาจักรใดก็ตามมีจุดสูงสุดก็ย่อมจะต้องตกต่ำลงเป็นธรรมดา ปัจจุบันเราอาจจะเหนือกว่าเขาแต่ในอดีตเขาก็เคยเหนือกว่าเราเช่นกัน

๓. ปัญหาอีกส่วนหนึ่งของความเป็นชาตินิยมแบบคลั่งชาติภายใต้กระบวนการสร้างแบบคู่ตรงข้าม (Binary Opposition) ทำให้ชาติของเราดูดีงาม และเต็มเปี่ยมไปด้วยคุณธรรมแต่ในขณะเดียวกันก็สร้างภาพให้ชาติอื่นกลายเป็นศัตรูถาวรที่มีแต่ความเลวร้ายหรือด้อยกว่าเรา ดังจะเห็นได้จากรัฐไทยนั้นติดอยู่กับบ่วงวาทกรรมว่ายุชยานั้นถูกหงสาวดีเป็นศัตรูถาวรที่รุกรานเผาบ้านเมืองและปล้นสะดมมานานหลายร้อยปี แต่หากมองดูที่ประวัติศาสตร์ระหว่างไทยกับกัมพูชา จะเห็นได้ว่าช่วงความรุ่งเรืองของยุชยานั้นเป็นช่วงที่กัมพูชาหรือกัมโพชเสื่อมถอยลง เมื่อยุชยามีอำนาจที่เข้มแข็งก็ได้มีการขยายอำนาจรุกรานดินแดนที่อ่อนแอกว่าเช่นกัน ดังเห็นจากการขยายอำนาจครั้งสำคัญในรัชสมัยของพระบรมราชาที่ ๒ หรือเจ้าสามพระยา แห่งอาณาจักรอยุธยา ซึ่งการขยายขอบขัณฑสีมารุกรานกัมพูชาในครั้งนั้นอยุธยาได้ทำการเผาและปล้นสะดมอาณาจักรกัมพูชาเช่นเดียวกับที่อยุธยาถูกหงสาวดีกระทำในกาลต่อมา หรือจะเป็นเมื่อครั้งพระนเรศวร ที่พระองค์

ทรงพักจากศึกหงสาวดีแล้วไปทำสงครามสังฆอนกัมพูชา โดยในสงครามครั้งนั้นอยุธยาได้ทำการ
 เเทกรัวและกวาดต้อนชาวเขมรเพื่อไปเป็นแรงงานให้แก่อยุธยาเป็นจำนวนมาก หรือจะเป็นใน
 รัชสมัยของพระเจ้าตากสินหลังจากการปราบดาภิเษกเถลิงราชสมบัติเป็นการสำเร็จ พระองค์ก็มี
 พระราชประสงค์ที่จะเผยแพร่นโยบายโพธิสมภารไปสู่ราชอาณาจักรกัมพูชา ขณะเดียวกันก็ทรงหา
 หนทางที่จะต้องการนำตัวกษัตริย์กัมพูชามาลงโทษ เนื่องมาจากการปฏิเสธที่จะส่งบรรณาการ
 สู่อริราชศัตรู ทำให้พระเจ้าตากสินได้ยกทัพเข้าตีกัมพูชาหลายต่อหลายครั้ง จนในปี พ.ศ. ๒๓๑๕
 กองทัพสยามได้เผากรุงพนมเปญ และได้สถาปนาปกครองเองให้เป็นกษัตริย์หุ่นเชิดของธนบุรีหลัง
 จากนั้นอีกเจ็ดปี

ในขณะที่ไทยมองกัมพูชาในฐานะที่ต่ำต้อยกว่าและตกเป็นเบี้ยล่างมาโดยตลอด กัมพูชา
 เองก็ประกอบสร้างให้ไทยเป็นศัตรูถาวรของกัมพูชาเช่นกัน อันเป็นผลมาจากเมื่อสยามในอดีตมี
 ความเข้มแข็งเป็นปึกแผ่นขึ้นมาคราใด สยามก็ต้องรุกรานกัมพูชาทุกครั้งเช่นกัน เห็นได้ว่าการ
 รุกรานขยายอาณาดินแดนของรัฐจาริต ในอดีตนั้นเป็นกฎของสังนิยม (Realism) ที่ว่าสถานะของ
 ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐนั้นเป็นสภาวะอนาธิปไตย (Anarchy) ที่ไม่มีกฎเกณฑ์อันใดมาควบคุม
 พฤติการณ์ระหว่างรัฐ นอกจากนี้ สงครามยังคงเป็นความชอบธรรมที่แต่ละรัฐสามารถนำมาเป็น
 เครื่องมือทางการเมืองโดยไม่ขัดกับหลักประเพณีระหว่างประเทศในอดีต หากไทยและกัมพูชา
 เข้าใจถึงเกณฑ์ความสัมพันธ์ของรัฐจาริตดั้งเดิมและไม่ใช้ประวัติศาสตร์มาเป็นเครื่องมือสร้าง
 กระแสชาตินิยมของประเทศทั้งสองความขัดแย้งของทั้งสองประเทศ คงจะไม่ทวีความรุนแรงอย่าง
 ในปัจจุบัน

ข้อดีของการใช้ความเป็นชาตินิยมสร้างชาติอื่นให้เป็นศัตรูถาวรจะมีอยู่ที่เป็นการสร้าง
 อุดมการณ์ต่อต้านศัตรูเพื่อสร้างความสามัคคีในชาติได้ แต่หากพิจารณาถึงบริบทของการเมือง
 ระหว่างประเทศในปัจจุบันจะเห็นได้ว่า สงครามที่เป็นการรบมิใช่สงครามหลักในเวทีระหว่าง
 ประเทศอีกต่อไป สงครามเศรษฐกิจกลับเข้ามามีบทบาทหลักที่ผลักดันให้เกิดนโยบายและ
 ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศขึ้น ประกอบกับเขตแดนของรัฐแบบเวสต์ฟาเลีย (Westfalia) ที่ชาติ
 ตะวันตกเคยแบ่งเขตแดนให้กับทั่วโลก เริ่มจะมีผลสะท้อนจากโลกาภิวัตน์ (Globalization)
 ที่ตะวันตกสร้างนี้ได้ลดทอนคุณค่าทางเขตแดนแบบรัฐชาติลง นอกจากนี้ ตะวันตกก็ยังผลักดัน
 การบูรณาการ (Integration) ระหว่างประเทศที่มีต้นแบบจากสหภาพยุโรป (European Union: EU)
 กลายมาเป็นสงครามในการรวมกลุ่มประเทศที่เป้าหมายในการรวมกลุ่มประเทศให้ได้อย่างมี
 ประสิทธิภาพทั้งเชิงลึกและเชิงกว้าง ทั้งนี้ เพื่อเป้าหมายการต่อสู้ในสงครามทางเศรษฐกิจระหว่าง
 แต่ละกลุ่มประเทศ ซึ่งลักษณะของการบูรณาการในภูมิภาคนั้นจะมีลักษณะที่สร้างความเป็นหนึ่ง
 เดียวในภูมิภาคโดยมีการเคลื่อนย้ายสินค้า บริการ การลงทุน และแรงงานอย่างเสรี จะเห็นได้ว่า

สหภาพยุโรปนั้นมีลักษณะเป็นองค์กรเหนือรัฐ (Supranational Organization) ที่มีความเข้มแข็งมีทั้งสภาแห่งยุโรป (European Parliament) ศาลแห่งยุโรป (European Court) สกุลเงินยุโรป (EURO) และธนาคารกลางแห่งยุโรป (Central Bank of Europe) โดยมีนโยบายเศรษฐกิจของสหภาพยุโรปที่เป็นเอกภาพ และในอนาคตสหภาพยุโรปก็กำลังดำเนินการสร้างความเป็นเอกภาพทางการเมืองเช่นกัน กล่าวได้ว่าแนวทางการบูรณาการภายในกลุ่มระหว่างประเทศนั้นเป็นการลดทอนอธิปไตยเขตแดน และความเป็นรัฐชาติลงนั่นเอง

ในกรณีของความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับกัมพูชานั้นทั้งสองประเทศต่างก็เป็นสมาชิกของอาเซียน (ASEAN) ที่กำลังเดินหน้าตามตัวอย่างสหภาพยุโรปโดยที่ในปี พ.ศ. ๒๕๕๘ อาเซียนต้องก้าวเข้าสู่ความเป็นประชาคมอาเซียน (ASEAN Community) ซึ่งก็หมายความว่าไทย กัมพูชา และอาเซียนที่กำลังตามกระแสของสงครามทางเศรษฐกิจและการบูรณาการระหว่างประเทศ ดังนั้น เป้าหมายของอาเซียนในอนาคต คือ ไปสู่การสร้างความเป็นเอกภาพของประชาคมอย่างแท้จริง ที่อธิปไตยเขตแดน และความเป็นชาตินิยมจะถูกลดทอนลง เมื่อสถานการณ์ของการเมืองระหว่างประเทศเริ่มเปลี่ยนไป อัตลักษณ์ภายในภาวของอาเซียนเองก็จะต้องเตรียมพร้อมเพื่อไปสู่ความร่วมมือที่ใกล้ชิดยิ่งขึ้น ด้วยการลดข้อจำกัดในการสร้างความเป็นศัตรูถาวรภายใต้กระแสชาตินิยม เมื่อใดก็ตามที่ต่างฝ่ายต่างเดินหน้าใช้ประโยชน์จากประวัติศาสตร์ และความกลัวหลังสงครามที่ขมขื่นจะสร้างความขัดแย้งระหว่างกันและกันอย่างไม่รู้ที่สิ้นสุด

เมื่อความเป็นหนึ่งเดียวแบบประชาคมกำลังจะเกิดขึ้นในอาเซียน คำถามก็คือ การสร้างกระแสชาตินิยมบนพื้นฐานความแค้นในเชิงประวัติศาสตร์มีความจำเป็นอยู่ไหม ทั้งนี้ ไทยและกัมพูชาต้องทบทวนว่าทั้งสองประเทศจะยินยอมติดอยู่กับกับดักของลัทธิชาตินิยมและประวัติศาสตร์อยู่หรือไม่ หรือจะเลือกเดินไปสู่หนทางของความร่วมมือที่จะเกื้อกูลกันเพื่อต่อสู้ในสงครามทางเศรษฐกิจบนเวทีระหว่างประเทศที่กำลังดำเนินอยู่ในปัจจุบัน

๔. ความสัมพันธ์และความขัดแย้งระหว่างไทยกับกัมพูชาภายใต้ผลประโยชน์แห่งชาติและการเมืองระหว่างประเทศ

สำหรับการเมืองในประเทศไทยนั้น หลายปีที่ผ่านมาความปั่นป่วนและขาดเสถียรภาพอยู่พอสมควรอันมาจาก Colour Politics หากมองถึงปมแห่งปัญหาของการเมืองของไทยนั้นเกิดจากที่ประชาธิปไตยแบบตะวันตกของไทยยังให้ความสำคัญตลอดมาว่าการเลือกตั้ง คือ หัวใจสำคัญของประชาธิปไตย แต่แท้จริงแล้วการเลือกตั้งนั้นเป็นเพียงกระบวนการสรรหาตัวแทนในระบอบประชาธิปไตยเท่านั้น ประกอบกับการเลือกตั้งในไทยยังยึดโยงอยู่กับทุน และระบบอุปถัมภ์ ซึ่งโดยแท้จริงแล้วเราต้อง มีความเข้าใจว่าประชาธิปไตยต้องไม่ใช่แค่เพียงการเลือกตั้ง แต่ต้องเป็นประชาธิปไตยโดยวิถีชีวิตที่ต้องยอมรับฟังความคิดเห็นผู้อื่น และรับฟังเสียงจากคนส่วนน้อย ซึ่ง

สังคมประชาธิปไตยที่พึงปรารถนาต้องเป็นสังคมประชาธิปไตยแบบถกแถลง (Deliberate Democracy) ที่อยู่บนพื้นฐานของเหตุผลและการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันอย่างสร้างสรรค์ กล่าวได้ว่าประชาธิปไตยไทยในปัจจุบันจึงเป็นประชาธิปไตยแบบอิตาลีประชาธิปไตยผสานกับอิตาลีประชาธิปไตยที่ขับเคลื่อนไปด้วยอวิชชาและมิจฉาทิฐิ แม้ว่าเสถียรภาพทางการเมืองของกัมพูชาจะมีอยู่สูงเนื่องมาจากรัฐบาลพรรคประชาชนกัมพูชาที่นำโดยนายกรัฐมนตรีฮุนเซนสามารถกุมเสียงส่วนใหญ่ในการเลือกตั้งของกัมพูชาได้อย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้พรรคประชาชนกัมพูชาได้เข้าสู่อำนาจเป็นพรรคการเมืองที่มีลักษณะโดดเด่นเพียงพรรคเดียว (One Dominant Party System) โดยมีพรรคพุนชินเปกและพรรคสมรังสีเป็นพรรคฝ่ายค้านที่ได้รับการเลือกตั้งเพียงไม่กี่ที่นั่ง กล่าวได้ว่านายกรัฐมนตรีฮุนเซนสามารถใช้อำนาจและกลไกของรัฐผสานกับการใช้กลไกนโยบายทางเศรษฐกิจ ในการควบคุมฐานเสียงและการลงคะแนนเลือกตั้งได้อย่างมีประสิทธิภาพเสมอมา หากมองลักษณะทางการเมืองของกัมพูชาถึงแม้ว่ากัมพูชานั้นจะมีการเลือกตั้งตามระบอบประชาธิปไตยก็ตาม แต่จากการควบคุมจากรัฐบาลทุกองคาพยพ ไม่ว่าจะเป็น พรรคการเมือง กลุ่มผลประโยชน์ NGO และสื่อมวลชน ย่อมสะท้อนให้เห็นถึง ความเป็นประชาธิปไตยแบบอำนาจนิยม (Authoritarian Democracy) ของกัมพูชา

จากลักษณะของการเมืองภายในของประเทศทั้งสองเห็นได้ว่า ทั้งไทยและกัมพูชาต่างก็เป็นประเทศประชาธิปไตย (แบบเอเชีย) เคยมีคำกล่าวของฝ่ายเสรีนิยม (Liberalism) ว่าประเทศในระบอบประชาธิปไตยจะไม่ทำสงครามกัน แต่ในกรณีของความสัมพันธ์ไทยและกัมพูชานั้นทั้งสองต่างก็ตั้งผลประโยชน์หลักแห่งชาติ (National Interest) ไว้ที่เป้าหมายเดียวกัน การนิยามถึงผลประโยชน์หลักแห่งชาติหรือผลประโยชน์ที่จะสูญเสียไปไม่ได้ไว้ที่ตำแหน่งเดียวกัน อาจส่งผลต่อความขัดแย้งหากการเจรจาประนีประนอมนั้นดำเนินการมิได้ ย่อมอาจนำไปสู่ความรุนแรงและสงครามในที่สุด ซึ่งผลประโยชน์หลักของทั้งไทยและกัมพูชาก็คือ ปัญหาปราสาทพระวิหารและพื้นที่ทับซ้อนกับปัญหาพื้นที่ทับซ้อนทางทะเล แต่ปัญหาที่ทำให้ความขัดแย้งระหว่างประเทศทั้งสองลุกลามจนไม่มีทีท่าว่าความขัดแย้งดังกล่าวจะยุติลงได้ ก็คือปัญหาปราสาทเขาพระวิหารที่รัฐบาลทั้งสองฝ่ายให้คุณค่าว่าเป็นผลประโยชน์หลักที่จะสูญเสียไปไม่ได้

เมื่อมองไปที่ความขัดแย้งของไทยและกัมพูชานั้น ส่วนหนึ่งต้องมองไปที่บทบาทและท่าทีของเวียดนามที่พยายามช่วงชิงความเป็นเจ้าในบริเวณเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ภาคพื้นทวีป (Mainland Southeast Asia) จากไทยโดยการดำเนินนโยบายต่างประเทศของเวียดนามในระดับภูมิภาค ถึงแม้ว่าบทบาทในองค์การภูมิภาค อาทิเช่น อาเซียน ของเวียดนามจะมีบทบาทที่โดดเด่นไม่เท่ากับไทย แต่หากมองแยกไปเฉพาะส่วนย่อยในภูมิภาคอย่างอินโดจีน ก็จะเห็นถึงบทบาทความเป็นผู้นำที่ชัดเจนของเวียดนามที่มีเหนือลาวและกัมพูชา ซึ่งตรงจุดนี้ก็ต้องยอมรับว่าบทบาทการนำ

ของเวียดนามคือผู้นำของอินโดจีนอย่างแท้จริง ที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะสายสัมพันธ์ระหว่างเวียดนามกับลาวและกัมพูชามีมาตั้งแต่สมัยสงครามเย็น กล่าวได้ว่าเวียดนามได้ดำเนินนโยบายสร้างตนให้เป็น แกนล้อ (Hub) และสร้างให้กัมพูชากับลาวเป็นซี่ล้อ (Spokes) ได้อย่างต่อเนื่องและยาวนาน ประกอบด้วยความใกล้ชิดและสายสัมพันธ์อันดีของสุนเซนกับเวียดนามยังทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างกัมพูชาและเวียดนามนับวันก็ยิ่งจะมีความแนบแน่นยิ่งขึ้น ซึ่งหมายถึงว่า ในทางกลับกันความสัมพันธ์ระหว่างกัมพูชาและไทยก็ย่อมจะถดถอยลงจากยุทธศาสตร์การครองความเป็นเจ้าในอินโดจีนของเวียดนาม

จากเหตุการณ์ความสัมพันธ์และความขัดแย้งระหว่างไทย-กัมพูชา เนื่องจากมีความเกี่ยวเนื่องกัน ซึ่งจะทำให้เห็นภาพของความขัดแย้งได้อย่างชัดเจน และแม้ว่าทั้งไทยและกัมพูชาจะมีความขัดแย้งกัน แต่ก็สามารถจัดการกับความขัดแย้งได้โดยอาศัยกรอบความร่วมมือต่างๆ เป็นพลังขับเคลื่อนความสัมพันธ์ระหว่างกัน ในการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างไทย – กัมพูชา เป็นสิ่งที่เราสามารถนำความสัมพันธ์ที่ดีเพื่อสร้างความเป็นพี่น้องระหว่างเพื่อนบ้านร่วมกัน เช่น ในกรณีของความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับกัมพูชานั้นทั้งสองประเทศต่างก็เป็นสมาชิกของอาเซียน (ASEAN) ที่กำลังเดินหน้าตามตัวอย่างสหภาพยุโรปโดยที่ในปี พ.ศ. ๒๕๕๘ อาเซียนต้องก้าวเข้าสู่ความเป็นประชาคมอาเซียน (ASEAN Community) ซึ่งก็หมายความว่าไทย กัมพูชา และอาเซียนก็กำลังตามกระแสของสงครามทางเศรษฐกิจและการบูรณาการระหว่างประเทศ ดังนั้น เป้าหมายของอาเซียนในอนาคต คือ ไปสู่การสร้างความเป็นเอกภาพของประชาคมอย่างแท้จริง ที่อธิปไตยเขตแดน และความเป็นชาติย่อมจะถูกกลดทอนลง เมื่อสถานการณ์ของการเมืองระหว่างประเทศเริ่มเปลี่ยนไป อัตลักษณ์ภายในภาติของอาเซียนเองก็จะต้องเตรียมพร้อมเพื่อไปสู่ความร่วมมือที่ใกล้ชิดยิ่งขึ้น จะเห็นได้ว่าจากความสัมพันธ์และความขัดแย้งไทย – กัมพูชา